

Vilniaus universiteto
Komunikacijos fakulteto
Informacijos ir komunikacijos katedra

Žydrė Dargužytė,
Komunikacijos mokslų magistro studijų programos studentė

ITALŲ KULTŪRINĖ ADAPTACIJA LIETUVOJE

Magistro darbas

Vadovas Doc. Dr. Beata Grebliauskienė

Vilnius, 2010

TURINYS

ĮVADAS	3
1. KULTŪRINĖ ADAPTACIJA	5
1.1. Adaptacijos samprata	5
1.2. Adaptacijos proceso stadijos.....	8
1.3. Veiksniai, lemiantys kultūrinės adaptacijos sėkmes.....	11
1.4. Veiksniai, lemiantys kultūrinės adaptacijos nesėkmes	17
2. ITALŲ IR LIETUVIŲ KULTŪROS YPATUMAI	21
2.1. Pagrindiniai italų kultūros ypatumai	21
2.2. Pagrindiniai lietuvių kultūros ypatumai.....	24
3. TYRIMO PRISTATYMAS	26
4. ITALŲ KULTŪRINĖ ADAPTACIJA LIETUVOJE.....	27
4.1. Italų, gyvenančių Lietuvoje nuo 1 iki 4 metų, kultūrinės adaptacijos ypatumai: Christiano, Nino, Dino, Gian Luca de Marco, Fabio, Stefania, Manuel, Maurizio atvejai	27
4.2. Italų, gyvenančių Lietuvoje nuo 4 iki 7 metų, kultūrinės adaptacijos ypatumai: Marco, Luca ir Andrea atvejai	36
4.3. Italų, gyvenančių Lietuvoje nuo 7 iki 18 metų, kultūrinės adaptacijos ypatumai: Christiana ir Luca de Angelis atvejai.....	44
IŠVADOS	52
The cultural adaptation of italians in Lithuania (summary).....	55
Bibliografinių nuorodų sąrašas	56
Priedai	58
1 priedas. Klausimyno pavyzdys	58

IVADAS

Kultūrinė adaptacija šiuolaikiniame pasaulyje tampa itin aktuali tema. Asmenybės adaptacijos problemos Lietuvos ir užsienio mokslininkų darbuose vis dažniau pasirenkamos tyrimo objektu, tačiau mokslinių darbų, kuriuose būtų analizuojama, kaip viena ar kita kultūrinė bendruomenė adaptavosi tam tikroje visuomenėje nėra daug. Be to, vis dar neprieita prie bendros nuomonės, kas lemia adaptacijos sėkmes ir nesėkmes.

Vyrauja prieštaringos nuomonės ir pastebima, kad kultūrinės adaptacijos proceso suvokimas tapo vienpusiškas ir sąlygiškas. Dažnai neatsižvelgiama į kai kuriuos šiam procesui itin svarbius psichologinius momentus. Darbe pasitelkiami įvairūs užsienio ir Lietuvos mokslininkų, adaptacijos proceso tyrinėtojų, požiūriai ir nuomonės, neapsiribojama tik pačiais žymiausiais adaptacijos proceso tyrėjais, tokiais kaip J. W. Berry.

Magistro darbo tema – italų kultūrinė adaptacija Lietuvoje. Tyrimo objektas – italų kultūrinė adaptacija.

Tyrimo tikslas – išsamiai išanalizuoti italų kultūrinės adaptacijos Lietuvoje ypatumus – aprašyti adaptacijos procesą, adaptacijos veiksnių pasireiškimo sąlygas, įvertinti, kokie veiksniai labiausiai prisidėjo prie italų kultūrinės adaptacijos Lietuvoje sėkmių ir nesėkmių.

Tyrimo uždaviniai: 1) remiantis užsienio ir lietuvių mokslininkų darbais aptarti adaptacijos procesą, 2) aptarti kultūrinio šoko sampratą, 3) išanalizuoti veiksnius, lemiančius kultūrinės adaptacijos sėkmes ir nesėkmes; 4) pristatyti italų ir lietuvių kultūrų pagrindinius aspektus; 6) pasitelkus giluminio interviu metodą, interviuoti 13 Lietuvoje gyvenančių italų.

Darbo problematikos specifika lėmė, kad buvo pasirinkti keli metodai: analitinis, interpretacinis. Pasirinkta tema svarbi tuo, kad Lietuvoje ji inovatyvi. Iki šiol nėra rašytų mokslinių darbų, kuriuose būtų analizuojama italų kultūrinė adaptacija Lietuvoje.

Pagrindinė magistro darbo literatūra yra J. W. Berry, Y. H. Poortingo, M. H. Segall, P. R. Dasen studija „Cross Cultural Psychology“, Michael C. Howard „Contemporary cultural anthropology“, A. Furnhan, S. Bochner „Culture shock – psychological reactions to unfamiliar environments“, A. Juodraičio monografija „Asmenybės adaptacija: kintamųjų sąveika“, N. Kasatkinos ir T. Leončiko knyga „Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga“.

Magistro darbą sudaro keturi skyriai. Pirmajame aptariama kultūrinės adaptacijos samprata, adaptacijos proceso stadijos bei veiksniai, lemiantys kultūrinės adaptacijos sėkmes ir nesėkmes. Antrajame

darbo skyriuje pristatomi pagrindiniai italų ir lietuvių kultūros ypatumai, trečiajame – pristatomas kokybinis tyrimas. Ketvirtajame – analizuojamas italų gyvenančių Lietuvoje nuo 1 iki 18 metų kultūrinės adaptacijos procesas – aprašomos adaptacijos veiksnių pasireiškimo sąlygos, įvertinami veiksniai, turintys įtakos italų kultūrinės adaptacijos procesui.

1. KULTŪRINĖ ADAPTACIJA

1.1. Adaptacijos samprata

Asmenybės adaptacijos problema visuomeninių santykių sistemoje darosi vis aktualesnė dėl aktyvių migracijos procesų. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas adaptaciją apibrėžia kaip *organizmo ar individo prisitaikymą prie aplinkos sąlygų ir reikalavimų*.¹

Antropologas Michael C. Howard pristato adaptaciją kaip procesą, kurio metu individas prisitaiko prie aplinkos tam, kad išgyventų esamomis sąlygomis arba pasiektų asmeninės gerovės.²

Kalbėdamas apie kultūrinę adaptaciją, M. C. Howard pabrėžia, kad žmonių biologinis lankstumas leidžia jiems pritaikyti savo veiklos modelius, rūbus, maistą, būstą prie aplinkos, kurioje gyvena ir taip susikurti santykinai patogią mikroaplinką. Išreiškiama pozicija, kad visų kultūrų individai yra pajėgūs prisitaikyti bet kurioje žemės vietoje, t.y. prie bet kokios kitos kultūros. *Jeigu individas yra ten, kur jis nenori būti, jam prisitaikyti seksis sunkiau, tačiau jei jam patinka ta aplinka, kurioje jis yra – prisitaikys lengviau. Žmogus geba sugalvoti būdą, kaip išgyventi bet kokioje kultūroje*.³

Mokslininkas M. C. Howard bene pirmasis įvardijo būdus, kuriuos žmonės pasitelkia, norėdami padidinti savo išlikimo tam tikroje kultūroje šansus arba siekdami didesnės materialinės gerovės. Vienas iš dažniausiai pasitaikančių – aplinkos „eksplotacija“. Pavyzdžiui, žemės turtų išgavimas, gyvūnų medžioklė, toje aplinkoje augančių augalų panaudojimas. Naudojimosi aplinka strategijos pasirinkimas priklauso nuo trijų aspektų – technologijų, visuomeninės organizacijos, ideologijos. Technologijų vaidmuo yra bene vienas iš svarbiausių, nes kuo geriau žmogus susipažinęs su technologijomis, taikomomis toje aplinkoje, kur jis dabar gyvena, tuo geriau sugeba pasinaudoti aplinka, išgauti iš jos tai, kas joje yra geriausia. Labai svarbią reikšmę turi būdai, kuriuos pasitelkus galima tapti visuomeninių organizacijų nariu, veikti per tam tikras institucijas. Toks įsitraukimas didina išlikimo naujoje kultūroje galimybes. Socialinė dimensija – darbo padalijimas irgi reikšmingas kintamasis adaptacijos procese. Jei žmogus naujoje kultūroje gali pakankamai lengvai įsilieti į darbo rinką, jo gyvenimo kokybė gerėja. Kaip individas sugebės pasinaudoti aplinka, kurioje gyvena, priklausys ir nuo to, ar naujoje kultūroje vyraujanti ideologija yra jam palanki ar priešiška.

Galima teigti, kad šis antropologo M. C. Howard požiūris labiau koncentruotas į išorinės aplinkos veiksnius negu į psichologines individų savybes. Toks analizavimo būdas išsiskiria iš dabartinio adaptacijos

---

¹ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000.

² Howard, 1989, 8.

³ Ten pat, 9.

konteksto, nes dauguma tyrėjų linkę kur kas labiau susikoncentruoti ties psichologiniais momentais, labai dažnai visai be reikalo pamiršdami, nepakankamai išplėtodami ne nuo individų priklausančius aspektus.

Šiaulių universiteto socialinių mokslų daktaras Adolfas Juodraitis monografijoje „Asmenybės adaptacija: kintamųjų sąveika“ taip pat išreiškia panašią poziciją, pabrėžia, kad pastaruoju metu kalbėjimas apie adaptaciją – sąlygiškas: *dažniausiai toks procesas tik paminimas ir toliau kalbama apie socializaciją, ypatingą asmenybės svarbą sėkmingam individo funkcionavimui įvairiuose lygmenyse užtikrinti.*⁴ Mokslininkas akcentuoja, kad adaptacijos sąvoka apima dvi bet kuriai gyvybės formai būdingas savybes: 1) *gyvųjų sistemų gebėjimą panaikinti ar sumažinti dirgiklių poveikį <...>*, 2) *gyvųjų sistemų savybę sąveikavimo procese išsiugdyti tokių pokyčių gebėjimą.*⁵

Pokyčių svarbą akcentuoja ir adaptacijos ekspertas Z. Stančič. Jis teigia, kad klaidinga suprasti adaptaciją kaip pasyvų procesą: *adaptacijos procese iš esmės stebimi tiek pasyvaus prisitaikymo prie aplinkos požymiai, tiek ir aktyvus poveikis keičiant aplinką; adaptacija niekada negali būti vertinama kaip visiškai pasyvi, net tuomet, kai vyraujanti aplinka išlieka nepakitusi.*⁶

Psichoanalitikas E. Fromas savo darbuose nemažai dėmesio skyrė aktyviajai adaptacijai aptarti. Šis tyrėjas pateikė išvalgų, kad *aktyviosios adaptacijos metu žmogus keičia aplinką tenkindamas savo poreikius.*⁷ Panašių adaptacijos proceso aktyvumo ir pasyvumo santykio įvertinimų randama ir kitų psichologų darbuose, pavyzdžiui, Ernest R. Hilgardas ir Džonas R. Andersonas žmogų vertina kaip atvirą sistemą. Pabrėžiama žmogaus ir aplinkos santykių raida, atmetama galimybė, kad adaptacija gali būti traktuojama kaip pasyvus procesas. Lietuvių mokslininkas A. Juodraitis taip pat pritaria šiam požiūriui teigdamas, kad *adaptacijos procesas, sąveikaujant aktyvumo ir pasyvumo kintamosioms, yra susijęs su tam tikrų asmenybės poreikių tenkinimo galimybėmis, užtikrinančiomis (arba trikdančiomis) šio proceso dinaminis ypatumus, lemiančius galimas transformacijas, kurios identifikuojamos dėl dalinių neadaptavaus elgesio reakcijų demonstravimo arba apskritai dėl deviantinio elgesio.*⁸

Šio darbo autorė irgi yra linkusi pritarti pozicijai, kad adaptacija yra labiau aktyvus nei pasyvus procesas, nes žmogus ne tik adaptuojasi visuomenėje, bet ir aktyviai kuria tas sąlygas, prie kurių nori prisitaikyti. Aplinka, kurioje gyvena individas, formuojama jo paties pastangomis. Svarbus aspektas – prisitaikymas, nes individas, norėdamas išlikti, stengiasi adaptuoti savo veiksmus ir kuo labiau juos pritaikyti prie tos aplinkos, kurioje gyvena. Kultūrinę adaptaciją išsamiai yra aptaręs Ontario universiteto

---

⁴ Juodraitis, 2004.

⁵Ten pat, 10.

⁶ Ten pat, 13.

⁷ Ten pat, 14.

⁸ Ten pat, 16.

Kanadoje profesorius J. W. Berry. Šis mokslininkas remiasi klasikiniu Redfieldo, Lintono ir Herskovitso akultūracijos apibrėžimu: *kultūrinė adaptacija apima tuos reiškinius, kurie atsiranda, kai skirtingų kultūrų žmonių grupės tiesiogiai kontaktuoja su vykstančiais po to pasikeitimais vieno ar abiejų grupių pradinės kultūros modeliuose.*⁹

Kultūrinė adaptacija įprastai siejama su tuo, kaip žmogus sugeba organizuoti savo kasdieninį gyvenimą naujame kultūriniame kontekste. Būtent tuo kultūrinė adaptacija skiriasi nuo psichologinės adaptacijos, kuri daugiausiai apima žmogaus psichologinę gerovę.

J. W. Berry išskiria du pagrindinius dalykus, galinčius nulemti kultūrinės adaptacijos procesą: 1) *kultūros išlaikymą, tai yra, kiek individai stengiasi išlaikyti savo kultūrinę tapatybę ir jai būdingus bruožus,* 2) *socialinių kontaktų intensyvumą, tai yra, kiek individai įtraukiami į kitas kultūrines grupes arba pasilieka tarp tos pačios kultūros atstovų.*¹⁰

Kultūrinė adaptacija apima du pagrindinius punktus – savos kultūros plėtojimą, palaikymą arba praradimą bei kontaktų kokybę su kitomis grupėmis.

Imigrantai įprastai atvyksta tam, kad susikurtų geresnį gyvenimą. „*Stūmimo*“ faktoriai (angl. *push factors*) – tai, kas juos verčia palikti savo šalį, yra gerokai stipresni negu „*traukimo*“ faktoriai (angl. *pull factors*) – tai, kas traukia vykti į naują visuomenę.¹¹

Atvykusieji į naująją kultūrą skirstomi į keletą grupių: 1) lankytojai – laikinai atvykę gyventi į tam tikrą šalį, pavyzdžiui, turistai, studentai, diplomatai, verslo atstovai. Tokių žmonių išitraukimas į naują visuomenę yra komplikuoatas – komplikuoja tai, kad jie žino, jog čia atvyko laikinai, kad sugrįš namo arba bus išsiųsti į naują šalį. Tai lemia silpnesnę jų motyvaciją. Nepaisant to, kai kuriose visuomenėse „lankytojai“ yra labai stipri grandis, pavyzdžiui, Vokietijoje, Belgijoje. 2) Priverstiniai migrantai, pabėgėliai ir prieglobsčio ieškotojai – jie palieka savo šalį to nenorėdami, verčiami aplinkybių, todėl turi įveikti didžiausius adaptacijos barjerus.

Akultūracija dažnai atneša gyventojų skaičiaus didėjimą, didesnę kultūrinę įvairovę, diskriminaciją, išankstinį nusistatymą. *Akultūriniai pasikeitimai apima politinius, ekonominius, demografinius, kultūrinius pasikeitimus, kurie gali turėti nuo mažos iki labai didelės įtakos abiemis kultūrinėms grupėms.*¹²

Skiriamos keturios akultūracijos strategijos: asimiliacija, integracija, segregacija, marginalizacija. Asimiliacija – tai grupės susiliejimas su kita tauta, aktyvus dalyvavimas kitos kultūros gyvenime, t. y. aktyvi

---

⁹ Kasatkina, 2000.

¹⁰ Berry, 2008, 371.

¹¹ Ten pat, 348.

¹² Ten pat, 352.

veikla ir aktyvių santykių su kitos kultūros nariais palaikymas. Integracija – išlaikomi svarbūs savosios kultūros elementai, jų neatsisakoma, tačiau individas tampa naujosios kultūros dalis. Separatizmas – individas neįsilieja į naująją kultūrą, nors ir gyvena joje, išlaiko savosios kultūros elementus. Marginalizacija – prarandama kultūrinė tapatybė, atsiribojama nuo psichologinių kontaktų su kitos kultūros atstovais.

Nedominuojančios grupės ir joms priklausantys individai turi galimybę pasirinkti, kaip dalyvauti tarpkultūriniuose santykiuose. Tai neįmanoma tada, kai dominuojanti grupė primeta tam tikras šių santykių taisykles. Pavyzdžiui, integracija gali būti pasirenkama tik tada, kai dominuojanti visuomenės grupė yra atvira kultūrinei įvairovei.

Ši strategija reikalauja priimti pagrindines nedominuojančios grupės vertybes, be to, dominuojanti grupė turi pritaikyti šalies institucijas (švietimą, sveikatos apsaugą, darbo rinką), kad kuo geriau būtų patenkinti naujosios kultūrinės grupės poreikiai. Integracija populiori ten, kur minimalus etnocentrizmas, rasizmas, diskriminacija. Iš visų kultūrinės adaptacijos strategijų, integracija įprastai būna pati sėkmingiausia. Kiek mažiau sėkminga – marginalizacija. Tam, kad būtų atsakyta į klausimą, kodėl taip yra, pateikiama labai daug mokslinių interpretacijų. Viena iš jų – integracijos strategija apima daug pozityviųjų faktorių – norą, kad abiem kultūroms būtų patogu (veikia socialinio palaikymo sistemos).

Dar viena priežastis, turinti įtakos integracijos sėkmei, ta, kad *dauguma studijų, kuriomis buvo siekiama nustatyti ryšį tarp akultūracijos strategijų ir adaptacijos, buvo atliktos multikultūrinėse visuomenėse, kuriose priimama kultūrinė įvairovė.*¹³

Apibendrintai galima pasakyti, kad kultūrinės adaptacijos samprata pagrįsta dviejų kriterijų įvertinimu: santykio su savo kultūriniu tapatumu ir santykio su daugumos visuomene. Iš to išplaukia, kad šio proceso eiga priklauso nuo daugumos bei mažumų nuostatų ir proceso tikslų suvokimo.

1.2. Adaptacijos proceso stadijos

Adaptacijos kitoje kultūroje procesas vyksta stadijomis. 1950 m. antropologas S. Lysgaard pasiūlė adaptacijos stadijų koncepciją, vadinamąją „kreivę U“. Koncepcijos esmė – kultūrinės adaptacijos procesas vyksta trimis etapais: pirmiausia individus, atvykusius į naująją kultūrą, užvaldo optimizmo būsena ir dėl šios priežasties viskas, kas vyksta aplink juos, atrodo labai priimtina, suprantama. Tokia pakylėjimo būsena tęsiasi tol, kol ateina antroji stadija, vadinamasis frustracijos periodas. Šiuo laikotarpiu žmogus jaučiasi itin

---

¹³ Berry, 2008, 368.

sutrikęs. Tai dažnai priartina prie depresinių būsenų išgyvenimo. Kai ši stadija praeina, imigrantas pradeda jausti artimumą naujai bendruomenei, netgi pasitenkinimą tuo, kad yra naujoje kultūroje.

Analizuojant „U-kreivės“ grafiką matyti, kad imigrantų pasitenkinimas po truputį mažėja, o paskui vėl didėja. Adaptacijos proceso tyrėjai linkę manyti, kad pasitenkinimo periodas trunka maždaug dvidešimt mėnesių. Stagnacijos etapas ištinka maždaug po pusės metų, kitus – po aštuonių mėnesių.

Kultūrinį šoką galima suskirstyti į stadijas. Autorės nuomone, priimtinausia būtų Obergo klasifikacija, nes joje išskirti keturi pagrindiniai etapai, atsižvelgiant į individo vidines jausenas ir dvasines būsenas. Mokslininkas išskyrė šias stadijas:

- 1) *„Medaus mėnuo“ – žavimasi naująja kultūra, entuziastingai tikima, kad šios kultūros atstovai yra nusiteikę geranoriškai;*
- 2) *Krizė – didelis nusivylimas, pyktis, kylantis dėl to, kad individas nemoka naujosios kultūros kalbos, nesupranta pagrindinių kultūros simbolių, ženklų, propaguojamų vertybių;*
- 3) *Atsigavimas – išmokstama arba pradedama mokytis tos šalies, į kurią atvyko, kalba, suvokiamos pagrindinės naujosios kultūros normos.*
- 4) *Prisitaikymas – naujoji kultūra priimama be didelių vidinių prieštaravimų, bet įtampa, kylanti dėl to, kad individas yra ne savo kultūroje, vis tiek patiriama tam tikrais gyvenimo etapais.¹⁴*

Ne visi mokslininkai, nagrinėjantys kultūrinės adaptacijos problemas, sutinka, kad kiekvienas žmogus patiria visas iš keturių aptartų stadijų. Taigi ši klasifikacija sukelia nemažai ginčų bei sudaro prielaidas prieštarangiems vertinimams. Nepaisant to, ji ganėtinai gerai apibendrina individų būsenas, kai jie išgyvena kultūrinį šoką. Vis dėlto reikia pripažinti, kad kultūrinio šoko patyrimas – individualus dalykas. Vieni visiškai nepatiria neigiamų emocijų, tačiau neišgyvena ir teigiamų, neutraliai reaguoja į pokyčius, kiti – iš karto sėkmingai adaptuojasi ir jų adaptacijai nebūdingas pakylėjimas ar depresija.

Profesorius V. Pruskus, apdardamas kultūrinio šoko fenomeną bei jo įveikimo galimybes, akcentuoja individualaus pasirengimo svarbą: *kultūrinis šokas tuo didesnis, kuo mažesnis pasirengimas. Kultūrinės adaptacijos procesas individualus, todėl vykstant svetur turėtų būti iš anksto pasiruošiama sušvelninti šią būseną. <...> Kultūrinis šokas nėra psichologinis sutrikimas. Tai – socialinio žinojimo, įgūdžių, reikiamų naujoje aplinkoje trūkumas. Net tada, kai aplinka atrodo svetima, taisyklių žinojimas suteikia pasitikėjimo, saugumo jausmą.¹⁵*

---

¹⁴ Oberg, 1954, 4-7.

¹⁵ Pruskus, 2002, 1.

Kultūrinio šoko terminą pirmasis 1954 m pavartojo antropologas K. Obergas. Ši būseną dažniausiai išstinka, kai individas susiduria su skirtinga kultūrine ir socialine aplinka bei gyvenimo būdu. J. W. Berry siūlo vartoti „akultūrinio streso“ sąvoką dėl šių priežasčių: 1) *Tai artimai susiję su streso psichologinėmis ištakomis, kaip reakcija į būdingus akultūracijai stresorius bei turi tam tikrą teorinį pagrindimą.* 2) *Sąvoka „šokas“ siūlo tik negatyvią patirtį.* 3) *Akultūracijai būdingas problemų šaltinis glūdi ne vienos, bet kelių kultūrų plotmėje.*¹⁶

K. Obergo pasekėjai teigė, kad migrantų problemos ir nesėkmės – tai atsiskleidę iki tol užslėptos patologijos simptomai, tačiau vėliau prieita prie išvados, jog kultūrinis šokas yra normali reakcija. Tai – normali įprasto adaptacijos proceso naujoje kultūroje dalis. Adaptacijos proceso tyrėjas F. Jandt aprašė kultūrinį šoką kaip emocinę reakciją, kuri kyla dėl to, kad žmogus nesupranta, negali kontroliuoti kitų elgsenos. *Tokius išgyvenimus sukelia nepakankamas susipažinimas tiek su fizinėmis sąlygomis, pavyzdžiui, namų, ofisų, parduotuvių išvaizda, tiek su socialine aplinka, pavyzdžiui, papročiai, ritualai, etiketas.*¹⁷

Kiti autoriai kultūrinį šoką sieja su dar nesuvoktomis normomis ir lūkesčiais. Individai dėl to dažnai tampa apatiški, nervingi. Obergas pažymi, kad tokia būseną dažniausiai trunka tol, kol susiformuoja nauji kognityviniai konstruktai, reikalingi naujai kultūrai suprasti bei atitinkamiems elgesio modeliams susiformuoti. Antropologas skiria šešis pagrindinius psichologinio kultūrinio šoko bruožus: 1) nerimas, 2) įtampa, 3) praradimo ir netekties jausmas, 4) socialinės atskirties jausmas, 5) neaiškus savo vaidmenų, lūkesčių, tapatybės suvokimas, 6) nevisavertiškumo jausmas.

K. Obergas straipsnyje „Kultūrinis šokas“¹⁸ detaliai aptaria, kas nulemia šiuos kultūrinio šoko bruožus. Mokslininkas akcentuoja, kad įtampą dažniausiai sukelia itin didelės individo pastangos, kurias jis deda naujoje kultūroje, siekdamas psichologiškai adaptuotis. Praradimo ir netekties jausmas atsiranda tada, kai individas suvokia, jog naujoje kultūroje jis nebeturi to paties statuso, kurį turėjo savojoje, kai atsiduria toli nuo tėvynės, draugų. Kai naujoji kultūra nepriima, atsiranda socialinė atskirtis, žmogus jaučiasi sutrikęs ir nesuvokia, kaip jis turėtų elgtis, kad sumažintų šią atskirtį. Nepritarimas ir pasipiktinimas tuo, ką randa kitoje kultūroje, dažnai sukelia nerimą, kurio itin dažna priežastis – stiprus įvairių emocijų išgyvenimas. Kai nebesugebama patenkinti savo lūkesčių, sklandžiai organizuoti kasdieninio gyvenimo, dažnai imigrantai susiduria su nevisavertiškumo kompleksu – jaučiasi atstumti, nereikalingi.

Kultūrinio šoko simptomai kiekvienam individui skirtingi – silpnai arba stipriai pasireiškiantys, tačiau ir vienu, ir kitu atveju – sukeliantys nemažai problemų. K. Obergas išskyrė pagrindinius simptomus, pagal

---

¹⁶ Kasatkina, 2000, 56.

¹⁷ Jandt, 1995, 9.

¹⁸ Oberg, 1954.

kuriuos galima spręsti, ar žmogus patiria kultūrinį šoką: *nenorėjimas mokytis tos šalies, į kurią atvyko, kalbos, baimė, kylanti dėl to, kad individas mano, jog naujoje kultūroje bet kada gali būti apgautas, apvogtas, sužeistas ar kitaip įskaudintas, dažnas rankų plovimas, nepasitikėjimas savimi, agresijos priepuoliai, manymas, kad maisto ir vandens kokybė prasta ir tai gali sukelti įvairių negalavimų, itin stiprus prisirišimas prie savosios kultūros žmonių, gyvenančių naujoje kultūroje, žvilgsnio nesukoncentravimas į vieną objektą.*¹⁹

Būseną, kurioje individas atsiduria negalėdamas suprasti kitos kultūros elgesio normų ir taisyklių, sociologas V. Pruskus įvardija kaip „gyvenimą duobėje“: *Vienintelis būdas, kaip „išlipti iš šios duobės“ yra mėginimas suvokti kitų gyvenimo būdą ir taisykles, nors iš dalies perimti jų vertybes ir adaptuoti savąsias. Tai pasiekama per internalizaciją, kuri yra pagrindas, padedantis suprasti kitus ir pasaulį kaip prasmingą socialinę tikrovę. Individas perima pasaulį, kuriame kiti jau gyvena.*²⁰

Apibendrinant reikia pasakyti, kad tarpkultūriniai skirtumai yra vieni iš svarbiausių veiksnių, lemiančių kultūrinio šoko stiprumą. Tai – vienas iš pagrindinių streso šaltinių. Streso įveikimo galimybės priklauso nuo daugybės faktorių, susijusių su asmeninėmis individo savybėmis ir socialine aplinka. Šie faktoriai bus išsamiai aptarti tolimesnėse darbo dalyse.

1.3. Veiksniai, lemiantys kultūrinės adaptacijos sėkmes

Asmenybės kultūrinės adaptacijos procese svarbią įtaką turi tam tikri kintamieji, kurie gali pakeisti ne tik patį adaptacijos procesą, bet ir asmenybės struktūrą. Sėkmingai adaptacijai svetimoje kultūroje labai daug įtakos daro ne tik migranto psichologija, bet ir išoriniai veiksniai – kultūrinis atstumas, socialinis palaikymas, šalies ekonominė situacija.

Vis dėlto negalima teigti, kad psichologinių problemų turintis asmuo susidurs su kultūrinės adaptacijos problemomis ir tolimesnė jo adaptacijos raida bus nesėkminga. Taip pat nebūtų etiška garantuoti, jog asmuo, neturintis psichologinių problemų, sėkmingai prisitaikys prie naujosios kultūros. Šiuo aspektu adaptacijos diskursas mokslininkų darbuose labai platus, nes jie kalba apie skirtingus veiksnius, turinčius įtakos adaptacijos procesui. Iki šiol neprieita prie bendros išvados, kas lemia adaptacijos sėkmes ir nesėkmes. Nepaisant to, sutariama, kad migranto pozityvios psichologinės savybės yra vienas iš pagrindinių veiksnių, lemiančių kultūrinės adaptacijos sėkmę. Atsižvelgdami į tai, pirmiausia aptarsime teigiamas individų psichologines savybes, prisidedančias prie sėkmingai suvaldytos adaptacijos krizės.

---

¹⁹ Oberg, 1954, 2.

²⁰ Ten pat, 1.

Migracijoje žmonės, kaip ir įprastai gyvenime, skirtingai reaguoja į kylančius sunkumus. Vieni – stebėtinai puikiai susitvarko su kylančiais sunkumais, o kitiems tokios pačios problemos tampa nepakeliama našta. Išskiriami trys psichologiniai fenomenai, nuo kurių daug priklauso adaptacijos sėkmė: 1) įvykių interpretavimo stilius, 2) kontrolės kryptis, 3) kognityvinis sudėtingumas.

Mokslininkas T. A. Wills straipsnyje „Help-seeking as coping mechanism”²¹ kognityvinį sudėtingumą apibrėžia kaip sugebėjimą nesusitapatinti – atskirti savo pasaulį nuo svetimo, svarbius dalykus nuo nesvarbių, prognozuoti kitų kultūros atstovų galimus veiklos modelius ir elgseną. Taigi iš to galima daryti išvadą, kad kognityviškai sudėtingas žmogus lengviau adaptuosis naujoje kultūroje, nes jam būdingas įžvalgumas, padedantis suprasti, apibendrinti bei sėkmingai pritaikyti naujas patirtis, o jei reikia, netgi keisti savo vertybių sistemą.

Individų kontrolės kryptis gali būti vidinė ir išorinė. Vidinė – įsitikinimas, kad žmogus gali kontroliuoti situaciją – prireikus ją keisti. Išorinė – individo įsitikinimas, kad įvykiai yra nulemti likimo arba priklauso nuo kitų žmonių. Imigrantai, kuriems būdinga vidinės kontrolės kryptis, krizinėje situacijoje geba jaustis atsakingi už savo sprendimus, priimtus adaptacijos krizei suvaldyti; sugeba numatyti, kokios gali būti vienokių ar kitokių veiksmų pasekmės; jų savireguliacijos lygis aukštas, t.y. neigiamų įvykių poveikis psichikai yra blokuojamas nesąmoningomis individo pastangomis.

Jei imigrantams būdinga išorinės kontrolės kryptis, jie yra linkę dėti mažiau pastangų situacijai pakeisti, vengia sunkumų, o kai susiduria su jais – jaučiasi mažai atsakingi už pasekmes, todėl pasiduoda aplinkybėms. Toks pasirinkimas mažina imigrantų galimybes pasiekti norimų rezultatų.

Šio darbo autorė yra linkusi pritarti nuomonei, kad asmeninė atsakomybė padeda įveikti stresą, neurotiškumą, gerina psichologinę nei psichinę savijautą, o svarbiausia – palengvina kultūrinę adaptaciją. Individas, atsidūręs svetimoje kultūroje, interpretuoja įvykius, aplinkybes, o tai, koks stilius pasirenkamas, irgi turi įtakos adaptacijos procesui. Optimistinis požiūris padeda geriau jaustis, stiprina imunitetą ir didina tikimybę, kad ištikus bėdai, bus pradėta kur kas greičiau žvelgti į pasaulį pozityviau.

Vis dėlto tyrimai parodė, kad ne visais atvejais išorinės kontrolės kryptis ir pesimistinis požiūris kenkia kultūrinės adaptacijos procesui.

Kočreino tyrimai parodė, kad indų tautybės žmonės itin gerai prisitaiko Didžiojoje Britanijoje, nors ir atvyksta iš fatališkai orientuotos kultūros. <...> Majers rašo, kad iliuzijos dėl savojo AŠ gali vesti į melagingą optimizmą, tačiau, nepaisant to, vis tiek tokia asmenybė adaptuosis geriau. <...> D. Neš ir L. Šo siūlo tipologiją pagal adaptacijos naujoje kultūroje kriterijus:

---

²¹ Wills, 1987, 121.

- 1) *neadaptyvus konservatorius,*
- 2) *lankstus, nepriklausomas, autonomiškas žmogus.*²²

Antrojo tipo žmonės laikomi gebančiais prisitaikyti, nes jiems kur kas lengviau keisti savo požiūrį, nuostatas, netgi koreguoti vertybių skalę. Jei reikia jie visai nesunkiai gali tose pačiose situacijose vieną kartą elgtis vienaip, kitą – kitaip, priklausomai nuo to, kokią naudą išvelgia. Mokslininkai išskiria dar vieną tipą, tai – „multikultūrinė asmenybė“. Tokio tipo asmenybei būdingas *aukštas integracijos lygis, optimizmas, pozityvus požiūris, asmenybės stabilumas, geri savikontrolės sugebėjimai, kitos kultūros vertybių suvokimas.*²³

Bandant apjungti minėtas savybes, kurios reikalingos individui, jei jis nori sėkmingai adaptuotis kitoje kultūroje, tampa aišku, kad nėra tokios klasifikacijos, kuri būtų universali. Šio darbo autorė, išanalizavusi teigiamus asmenybės bruožus, pateikiamus adaptacijos proceso tyrinėtojų, išskyrė pagrindinius psichologinius aspektus, kurie padeda pasiekti sėkmingą adaptaciją migracijoje: 1) kosmopolitizmas (šiuo atveju suvokiamas kaip atvirumas įvairiems požiūriams ir sugebėjimas greitai prisitaikyti bet kioje kultūroje); 2) polinkis domėtis kitais žmonėmis, bendrauti, o ne konkuruoti; 3) aukšta savivartė; 4) ekstraversija (šiuo atveju suvokiama kaip atvirumas naujiems požiūriams, neužsisklendimas savyje iškilus sunkumams, pritarimas bendražmogiškoms vertybėms).

Vis dėlto reikia pripažinti, kad ši klasifikacija labiau tinkama nepriverstiniams migrantams. Daugelis išvardytų savybių labiau būdingos migracijos, kuri įvyko savo noru atvejais. Galima drąsiai teigti, kad priverstiniam migrantui aukšta profesinė kompetencija, jei jis naujoje kultūroje negauna darbo pagal specialybę, kaip tik sutrukdyt adaptuotis svetimose šalyje. Labai tikėtina, kad atsirastų savigrauža, jog įgijęs kvalifikaciją ir turėdamas aukštas kompetencijas, negali realizuoti jų praktinėje veikloje ir yra priverstas dirbti nekvalifikuotą darbą, arba darbą ne pagal turimas kompetencijas, o blogiausia – iš viso nedirbti. Aukštas savęs vertinimo lygis irgi gali tapti kliūtimi, jei individas atsiduria kitoje šalyje ne savo noru. Greičiausiai įvyks taip, kad asmuo, kuris nebegali gyventi savo šalyje dėl tam tikrų priežasčių, pradės dėl to labai išgyventi ir jo aukštas savęs vertinimo lygis sumažės. Jei nesumažės, tuomet gali įvykti taip, kad asmuo, pradės blogiau save vertinti vien dėl to, kad negalės visavertiškai savęs realizuoti naujoje kultūroje. Ekstaversija padeda irgi ne visada. Jei individas daug bendraus su kitos kultūros nariais, bet tas bendravimas jo netenkins, jis gali tapti intravertu bei atsiritoti nuo aplinkinio pasaulio, užsisklęsti, pradėti mažiau

---

²² Kuzmienė, 2008, 1.

²³ Furnham, Bochner, 1986, 74.

bendrauti. Neginčijama tai, kad kuo daugiau socialumo, tuo daugiau tikėtina, kad migracijos periodas praeis be didesnių fizinių ir psichinių nuostolių.

Labai svarbu neapsiriboti vien psichologiniais faktoriais, o atsižvelgti ir į išorinius veiksnius, nes savo šalį palikę individai naujoje kultūroje įsitraukia į tarpkultūrinę sąveiką, susiduria su būtinybe pažinti naują visuomenę.

J. W. Berry išskiria 6 pagrindinius išorinius faktorius, darančius įtaką adaptacijos procesui: 1) sąveikos trukmė, 2) teritorija, 3) santykinis statuso ir teisių lygumas, 4) užimama pozicija (dauguma-mažuma), 5) įsitraukimas į visuomeninį gyvenimą (visuomenės organizacijų atvirumas naujoms kultūroms), 6) labai dideli kultūriniai skirtumai (kalba, rasė, religija). Antropologas pabrėžia, kad kuo trumpesnė kultūrinė sąveikos trukmė, tuo individas mažiau motyvuotas pasiekti sėkmingą adaptaciją. Jeigu teritorija, į kurią imigrantas patenka, yra multikultūrinė, jo adaptacija greičiausiai bus sėkmingesnė dėl to, kad tos kultūros atstovai jau yra įpratę kontaktuoti su skirtingų kultūrų atstovais ir žiūri į juos palankiau, nėra tokio aukšto įsiliejimo į naująją visuomenę barjero. Jei individas atvyksta į tokią kultūrinę terpę, kurioje pripažįstamos jo teisės, turėtos gimtojoje šalyje, jam bus lengviau, tačiau jei susiduriama su didelėmis teisių ir statuso problemomis, tai veikiausiai apsunkins adaptacijos procesą. Daugumos ir mažumos santykis naujoje kultūroje dažnai nulemia tai, kaip daugumos visuomenė priima imigrantus, pavyzdžiui, jei individas atvyksta į tokią visuomenę, kurioje jau gyvena daug jo tautiečių, o daugumos visuomenė turi palankų požiūrį į šiuos žmones, įsiliejimas į naująją kultūrą bus sėkmingesnis, nes išankstiniai nusistatymai tokiu atveju ne tokie gajūs. Jeigu visuomenė nėra nacionalistinė, imigrantams lengviau, nes visuomeninės organizacijos atviresnės naujiems nariams. Adaptaciją palengvina mažesni kultūrų skirtumai, tarkime, jei europietis bando integruotis į kitos Europos šalies visuomenę, tikėtina, kad šis procesas bus lengvesnis jei lygintume jį su bandymu integruotis vienoje ar kitoje Afrikos valstybėje.

Nors šie aspektai adaptacijos procese užima svarbią vietą, tačiau vis dėl to magistro darbo autorė linkusi laikytis nuostatos, kad asmeninės charakteristikos, sutvirtinančios kultūrinę adaptacijos procesą, yra esminės šio proceso grandys.

Individualiosios charakteristikos šiame darbe suprantamos kaip demografiniai bruožai ir asmeniniai žmogaus ypatumai, pavyzdžiui, lūkesčiai, susiję su migracija, gyvenimo patirtis naujoje kultūroje, sugebėjimas užmegzti ryšių su naujosios kultūros atstovais ir juos palaikyti. Pirmiausia bus aptariama pagrindinių demografinių charakteristikų svarba ir reikšmė kultūrinės adaptacijos procesui.

Amžius yra labai svarbus kriterijus adaptacijos procese. Nustatyta, kad kur kas greičiau prie naujų gyvenimo sąlygų pripranta vaikai nei suaugusieji, todėl dažnai moksliniame diskurse plėtojama mintis, kad

vaikai tampa kultūriniais tėvais savo biologiniams tėvams. Taip yra todėl, kad maži vaikai yra ypač imlūs kultūriniais pokyčiams, jie kur kas greičiau nei jų tėvai įgyja kultūrinių kompetencijų ir pradeda jomis vadovautis. Nustatyta, kad paaugliams yra sunkiau perimti naujosios kultūros vertybes ir adekvačiai suvokti naująją socialinę terpę. *Paaugliai stengiasi bet kokia kaina būti panašūs į savo bendraamžius naujoje kultūroje, jie imituoja manieras, kalbą, netgi bando naudoti tuos pačius mąstymo šablonus. Blogiausia, kad šioje situacijoje paaugliui niekuo negali padėti jo tėvai, kurie patys bando įsilieti į naująją visuomenę.*²⁴

Sėkmingiau adaptuojasi ir mažiau sunkumų turi tie paaugliai, kurie bando eiti integracijos keliu, o tai reiškia, kad nėra susikoncentravę ties viena kuria nors kultūra. Tokie paaugliai turi draugų ir vienoje, ir kitoje kultūroje. Jie elgiasi skirtingai, naudoja skirtingas kalbas, elgesio normas, priklausomai nuo to su kokios kultūros atstovais tuo metu bendrauja – naujosios ar senosios.

Nors paaugliai emigracijoje yra viena iš labiausiai pažeidžiamų grandžių, tačiau sunkiausia adaptuotis naujoje kultūroje vis dėlto yra senyvo amžiaus žmonėms. Kuo žmogus jaunesnis, tuo adaptacijos procesas vyksta sklandžiau, nes vyresnio, ypač pensinio amžiaus emigrantai, dažnai nepajėgia prisitaikyti prie naujos kultūrinės aplinkos dėl vidinės motyvacijos trūkumo išmokti naują kalbą ir suprasti naujas kultūros normas. Tyrimais nustatyta, kad tie vyresnio amžiaus žmonės, kurie naujojoje kultūroje turi galimybę užsiimti tokia pačia veikla kaip ir anksčiau, adaptuojasi lengvai, nuolat domisi naująja aplinka.

Nors atitinkamos sąlygos gali palengvinti adaptaciją, tačiau, atsižvelgiant į šios amžiaus grupės psichologines savybes, senyvo amžiaus žmonėms nerekomenduojama radikaliai pakeisti savo ankstesnių įpročių, gyvenimo būdo.

Kita labai reikšminga demografinė charakteristika – lytis. Būtent ji adaptaciją tyrinėjusių mokslininkų darbuose yra susilaukusi daugiausia prieštaringų vertinimų. Taip yra todėl, kad mokslininkai negali priėti prie bendros nuomonės dėl vyrų ir moterų gebėjimų, apsigyvenus kitoje šalyje. Vieni teigia, kad vyrai ir moterys turi vienodas galimybes prisitaikyti prie naujos kultūrinės aplinkos, kiti įsitikinę, jog yra tam tikrų skirtumų priklausomai nuo lyties. Vis dėlto pripažįstama, kad moterys dažniausiai turi platesnį veiklų spektrą, aukštesnį komunikacijos potencialą, yra labiau orientuotos į šeimą – visa tai joms geriau negu vyrams padeda prisitaikyti prie naujosios aplinkos, tačiau jei moteris neturi galimybės realizuoti savo gebėjimų naujoje kultūroje ir yra aplinkybių verčiama apsiriboti tik namais, jos adaptacijos procesas veikiausiai nebus sėkmingas, nes toks gyvenimo būdas atneša vidinį nepasitenkinimą, artinantį prie depresinių būsenų.

---

²⁴ Berry, 2008, 366.

Išsilavinimas, kaip svarbi demografinė charakteristika, gali palengvinti ir moterų, ir vyrų kultūrinę adaptaciją. *Aukštasis išsilavinimas silpnina kultūrinės adaptacijos stresą, nes turtingas žinių bagažas, intelektualinio darbo patirtis, užsienio kalbų mokėjimas, padeda lengviau užmegzti naudingų kontaktų.*²⁵

Iš to išplaukia, kad individai, kurių socialinės kompetencijos mažesnės ir kurie neturi aukštojo išsilavinimo, šiek tiek sunkiau adaptuojasi, jų reakcijas į naujas aplinkybes sunkiau prognozuoti. Jie linkę savo sėkmes ir nesėkmes aiškinti remdamiesi išorinėmis aplinkybėmis. Nepaisant to, svarbu žinoti, kad aukštojo išsilavinimo turėjimas dar nėra sėkmingos kultūrinės adaptacijos garantas, nes išsilavinimas negarantuoja, kad naujoje kultūroje individui bus pasiūlytas darbas pagal turimas kompetencijas. Dažnai atsitinka taip, kad išsilavinimas, atvykus į naują šalį, nuvertėja.

Tie, kurie palieka savo šalį dėl geresnių darbo sąlygų, didesnių savirealizacijos galimybių, geresnės vaikų ateities – adaptuojasi sėkmingiau, ypač jeigu išvyko ten, kur jau kurį laiką gyvena jų bičiuliai, giminaičiai ar pažįstami.

Lūkesčiai adaptacijos sėkmei turi ne ką mažesnę įtaką negu motyvacija. Tyrėjai pastebi, kad imigrantų adaptaciją apsunkina neadekvatūs lūkesčiai. Jei individas tikisi kur kas daugiau negu jis randa atvykęs, tuomet tikėtina, kad psichologiškai jam bus sunkiau susitaikyti su tuo, kad negali turėti to, ko tikėjosi. Jei lūkesčiai mažesni – individas kur kas greičiau adaptuojasi, nes jį ne taip stipriai šokiruoja naujoji situacija. Tik tada, kai lūkesčiai bus adekvatūs gyvenimo naujoje kultūroje patirčiai, galima tikėtis, kad individas jausis emociškai stabiliai ir bus patenkintas esama padėtimi.

Kitas svarbus veiksnys – žinios apie naująją kultūrą. Teigiamai emigranto adaptaciją veikia šalies, į kurią vyksta, kalbos mokėjimas, įstatymų išmanymas, pagrindinių kultūros normų supratimas, pagrindinių istorinių aspektų žinojimas. Kuo didesnę žinių bagažą yra sukaupęs individas, tuo mažiau jis bus šokiruotas naujosios kultūros normų, standartų, elgesio modelių.

Socialinių mokslų daktaras Adolfas Juodraitis kiek plačiau žvelgia į adaptacijos problemas. Jo įžvalgose centrine ašimi tampa ne tik pats individas, bet ir visuomenė: *adaptacijos sėkmė yra įvairių lygių, apie ją galima spręsti ne tik iš psichinės individo sveikatos būklės, bet ir iš psichinės visuomenės sveikatos būklės – kaip visumos ir individo įnašo į tą visumą. <...> Darome išvadą, kad adaptuotai asmenybei nereikalingas socialinis konformizmas. Tuo labiau, kad siekdamas socialinių permainų, kurios gali patenkinti pagrindinius žmogaus poreikius, jis gali pasiekti aukštesnę nei kiti adaptacijos lygį.*²⁶

---

²⁵ Berry, 2008, 165.

²⁶ Juodraitis, 2004, 105.

Apibendrinant adaptacijos sėkmę lemiančius veiksnius reikia pažymėti, kad sėkminga adaptacija reikalauja individo ir aplinkos kompromiso. Individas turi stengtis prisitaikyti prie naujosios aplinkos, o dominuojanti visuomenė irgi turi dėti pastangų, kad individas jaustųsi ne sraigteliu, o didelio kultūrinio mechanizmo reikšminga dalimi. J. W. Berry nuomone, *dominuojantieji visuomenei reikia derinti švietimo ir socialinės paramos planus prie mažumų poreikių. <...> Nesuvoktos integracinės politikos kaina bus didesnė, ypač jei galutinis rezultatas segregacija ar marginalizacija.*²⁷

Kultūrinės adaptacijos procese itin svarbiu aspektu tampa socialinis palaikymas, t.y., ar individas palaiko gerus santykius su artimiausia aplinka – šeima, draugais. Tie individai, kurie užmezga šiltus ir abipusius ryšius su naująja visuomene, dažnai išvengia psichologinių problemų ar psichikos sutrikimų.

1.4. Veiksniai, lemiantys kultūrinės adaptacijos nesėkmes

Nesėkminga kultūrinė adaptacija, kaip ir sėkminga, susijusi su demografinėmis charakteristikomis, individo asmeninėmis savybėmis bei išoriniais naujosios aplinkos veiksniais. Dideli kultūriniai skirtumai dažnai tampa pirmąja adaptacijos kliūtimi.

Tyrimais nustatyta, kad didesni kultūriniai skirtumai lemia sunkesnę adaptacijos procesą. *Kultūrinis skirtumas (dviejų kultūrų skirtingos religijos, kalbos ir pan.) yra ne akultūrinio individo kilmės unikalumas, bet kontaktuojančių kultūrų nepanašumas. Nuoseklūs tyrimai atskleidžia, kad didesni kultūriniai skirtumai reiškia didesnę naujos kultūros skleidimo ir pažinimo poveikį ir galbūt didesnes stabdančias neigiamas nuostatas tarp grupių, sukelia didesnę kultūrinį konfliktą, vedantį į menkesnę adaptaciją.*²⁸

Taigi individas, atvykęs į šalį, kurioje kultūra labai skiriasi nuo jo kultūros, pirmiausia turės suvokti naujosios kultūros esmę, t.y. normas, standartus, elgesio modelius ir kitus dalykus, be kurių kasdienybė tampa beprasmė. Šis procesas įprastai tampa pats sunkiausias, nes rasti pagalbininkų, kurie padėtų suvokti naujosios kultūros standartus nėra arba paprasčiausiai vengiama prašyti jų pagalbos, nes apėmusi apatija ar atmetimo reakcija. Kur kas lengviau atvykėliams, kurių kultūra nuo naujosios šalies kultūros skiriasi nežymiai. Jie kur kas daugiau dėmesio gali skirti kontaktams užmegzti su naujosios kultūros atstovais nei tie, kurie visą savo laiką skiria tam, kad susipažintų su naujosios kultūros normomis.

Socialinių mokslų daktaras Adolfas Juodraitis, aptardamas adaptacijos nesėkmes, akcentuoja neurotiškumą, kuris gali turėti neigiamos įtakos adaptacijai arba netgi lemti jos nesėkmę, jei neurotiškumas

---

²⁷ Kasatkina, 2000.

²⁸ Kasatkina, 2000.

labai stipriai išreikštas. Asmuo, pasižymintis nestipriai išreikštu neurotiškumu, *gali būti visiškai adaptuotas, bet tikėtina, kad atsiras adaptacijos problemų.*²⁹

Nustatyta, kad neurotiškumas kritinėse situacijose gali lemti neurotinį arba netgi kriminalinį elgesį. Jei taip įvyktų emigracijoje, tuomet, savaime suprantama, adaptaciją galėtume traktuoti kaip nesėkmingą dėl keleto priežasčių: individas būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, izoliuotas nuo visuomenės arba netgi deportuotas iš šalies.

Neurotiškumas gali būti kenksmingas ne tik visuomenei, bet ir pačiam individui. *Žemas neurotiko bruožas rodo žemą EGO jėgą. <...> Individas lengvai keičiasi dėl savo jautrumo, yra pavaldus nuotaikos kitimams, pasižymi neobjektyviu požiūriu į gyvenimą ir negali savo elgesio pritaikyti tikrovėje.*³⁰

Neurotiškumu pasižymintys individai dažniausiai būna emociškai nestabilūs, jų nuotaikos dažnai keičiasi, jie impulsyvūs, dažnai nesilaiko duoto žodžio dėl išsiblaškymo, sukelia aplinkiniams nepatikimų žmonių įvaizdį. Dar blogiau, jeigu tokio žmogaus intelekto koeficientas yra žemas. Tuomet kryptingas elgesys sunkiai tikėtinas, o prisitaikymas prie naujos kultūrinės aplinkos bus žemas arba netgi neįvyks. *Akivaizdu, kad intelektas, kaip ypač sudėtinga dėl savo struktūrinių konstrukčių asmens psichinė veikla, lemia mūsų prisitaikymą prie įvairios aplinkos <...> ir transformuoja individo socializacijos laipsnį.*³¹

Mokslininkai akcentuoja socialinio intelekto svarbą adaptacijos procese. *Socialinis intelektas atsispindi žmogaus gebėjime adaptuoti savo elgesį taip, kad siekiant tikslų būtų galima maksimaliai efektyviai išnaudoti besiklostančias aplinkybes.*³²

Jei individas tokių gebėjimų neturi, jam kur kas sunkiau rasti savo vietą naujoje kultūroje, atskleisti kitiems turimas kompetencijas. Mažą socialinio intelekto koeficientą turintis asmuo greičiausiai nepajėgs greitai pakilti karjeros laiptais, nes nepastebės jam teikiamų galimybių arba nemokės jomis pasinaudoti.

Dažnai atsitinka taip, kad žmogus, kurio socialinis intelektas nėra aukštas, turi žemą emocinį intelektą. Emocinis intelektas suprantamas kaip gebėjimas valdyti savo emocijas. *Emocinio intelekto koncepcijos pradininkai Salovey ir Mayer išskyrė tris esmines šio darinio sferas <...>:*

- 1) *tikslus savo ir svetimų emocijų atpažinimas,*
- 2) *savo ir svetimų emocijų valdymas,*
- 3) *strateginis emocijų panaudojimas motyvacijai ir užduotims spręsti.*³³

---

²⁹ Juodraitis, 2004, 148.

³⁰ Juodraitis, 2004, 157.

³¹ Ten pat, 159.

³² Ten pat, 170.

³³ Ten pat, 168.

Žemas emocinio intelekto koeficientas atvykėliams įprastai užkerta kelią, kai jie nori užmegzti naudingų ryšių su naujosios kultūros atstovais, o jei juos užmezga, tuomet dažniausiai labai greitai praranda, nes negeba valdyti savo emocijų, įsivelia į konfliktus ir prasideda konfrontacija.

Sąlygas emociniam intelektui pasireikšti taip pat sudaro kultūrinė aplinka, kurioje yra individas. E. Frommas yra nustatęs, kad *jei <...> aplinka yra tokia, kuri kaip didžiausią vertybę pripažįsta priklausomybę ir paverčia žmogų kitų išnaudojimo ir eksploatacijos instrumentu ir/arba slopina spontaniškumą, iniciatyvą bei laisvę, ji sukurs ir didžiausių adaptacijos sunkumų.*³⁴

Atsižvelgiant į šį požiūrį, galima sakyti, kad jei kultūrinė aplinka nebus palanki terpė individui realizuoti save, jis taps tos aplinkos įkaitu ir greičiausiai bus emociškai sugniuždytas. Adaptacijos nesėkmė gali lemti ir tai, kad individo intelekto lygis neatitinka kultūrinio lauko reikalavimų. *Net ir emociškai stabili asmenybė gali susidurti su adaptacijos sunkumais funkcionuodama lauke, kuris nuolat kelia didesnius intelektualinio išsivystymo lygio reikalavimus nei jis būdingas konkrečiam asmeniui ar grupei. Nustatyta, kad nepakankamas intelektualinis subrendimas atliekant užduotis gali išprovokuoti <...> neurotinių reakcijų.*³⁵

Kaip jau minėta ankstesniuose darbo skyriuose, adaptacijos nesėkmei įtakos gali turėti ir amžius. Kuo vyresnio amžiaus individas palieka savo šalį ir atsiduria kitoje kultūroje, tuo daugiau problemų gali kilti. J. W. Berry labai išsamiai aptaria kultūrinę adaptaciją ribojančius veiksnius. Jis, kaip ir kiti tyrėjai, akcentuoja amžiaus įtaką, atsižvelgdamas į kitas individo savybes. *Kuo vėlesniame amžiuje prasideda adaptacija, tuo ji sunkesnė. Ankstyvuojų asmenybės raidos laikotarpiu adaptyvumas yra maksimalus.*³⁶

Natalija Kasatkina, apibendrindama adaptacijos nesėkmes, irgi akcentuoja problemas, susijusias su vyresniu amžiumi. *Jei akulturacija prasideda vėlesniame amžiuje, pavyzdžiui, sulaukus pensijos arba kai migruojama prisijungti prie suaugusių palikuonių, nesėkmės tikimybė didėja.*³⁷

Atsižvelgiant į nesėkmingą adaptaciją lemiančius faktorius, galima daryti tokias išvadas:

- 1) nesėkmę migracijoje gali lemti žemas emocinio ir socialinio intelekto koeficientas;
- 2) didelis kultūrinis atstumas (kuo didesni kultūrų skirtumai, tuo didesni sunkumai laukia individo norint įsilieti į naująją kultūrą);
- 3) kuo didesnis neurotiškumo laipsnis, tuo didesnė tikimybė, kad kultūrinė adaptacija bus nesėkminga;
- 4) kuo vyresnis individas, tuo sunkiau adaptuotis naujoje kultūroje;

---

³⁴ Ten pat, 171.

³⁵ Ten pat, 180.

³⁶ Berry, 2008, 113.

³⁷ Kasatkina, 2000, 56.

5) kuo socialinė atskirtis didesnė, tuo sunkesnė adaptacija.

2. ITALŲ IR LIETUVIŲ KULTŪROS YPATUMAI

2.1. Pagrindiniai italų kultūros ypatumai

Norint suvokti adaptacijos proceso subtilybes, nepakanka išanalizuoti vien tik šiam procesui įtakos turinčių veiksnių, būtina išmanyti kultūrinį kontekstą – ir priimančios šalies, ir tos, iš kurios individas atvyksta. Kultūrinių aspektų žinojimas padeda ne tik suprasti, kodėl emigrantas elgiasi vienaip ar kitaip, kaip jis jaučiasi vienoje ar kitoje situacijoje, bet dažnai padeda atsakyti į klausimus, kodėl adaptacijos procesas vyksta sėkmingai arba nesėkmingai.

Penkiskart už Lietuvą didesnė Italija apima Apeninų pusiasalį bei dvi dideles Sardinijos ir Sicilijos salas. Šalies rytinius krantus skalauja Adrija, o pietinius – Tirėnų jūra. Tai – topografinių kontrastų šalis: lygumos, kalnai, žemumos, kalvos, pievos. Italijoje gyventojų tankumas yra vienas iš didžiausių Europos šalyse – 188 žmonės viename kvadratiname kilometre. Nors į šią šalį daugybę šimtmečių veržėsi įvairios tautos, tačiau šalyje 98 proc. gyventojų yra italai. Pagrindinė išpažįstama religija – katalikybė.

Šiaurinėje Italijos dalyje susitelkusi pagrindinė šalies pramonė, o pietuose dauguma gyventojų užsiima žemdirbyste – čia spaudžiamas alyvuogių aliejus, auginami kviečiai, vaisiai, daržovės. Šalyje žiemos nešaltos, lietingos, vidutinė temperatūra – 11–19 laipsnių.

Italijoje daugiausiai bendraujama italų kalba, o anglų kalbą moka nedaugelis. Švietimo sistemai skiriamas didelis dėmesys, ankstyvuosiuose mokymo etapuose vaikai plačiai supažindinami su italų literatūra bei kitas humanitariniais mokslais, anksti pradeda mokytis lotynų kalbos. Claudia Gioseffi, detaliai išstudijavusi italų kultūrą, savo knygoje „Prieš jus Italija“³⁸ pabrėžia: *nedarbas vaidina nemenką vaidmenį. Jis skatina italus įgyti aukštesnį mokslo laipsnį. <...> Baigiamieji mokslo darbai Italijos mokyklose atitinka kitų šalių magistro ar daktaro baigiamuosius darbus.*³⁹

Šeima italams – svarbiausias dalykas gyvenime, tradicijų pagrindas. Iš tokios šeimos sampratos greičiausiai bus kilęs ir plačiai vartojamas posakis *campanilismo* (liet. pažodžiui – „ištikimybė savo varpinei“, kitaip tariant, manymas, kad namai bendrąja prasme yra geriausia, ką žmogus turi). Dažnai net kelios italų kartos gyvena kartu. Italai iš prigimties yra labai prisirišę prie savo regiono, todėl dažnai jiems nesuprantamas kitų regionų gyventojų elgesys, pasaulėžiūra. Požiūris į kitataučius šioje šalyje irgi gana aštrus – galima įžvelgti priešiško: *italų priešinimąsi užsieniečiams lemia tai, kad bendravimas su jais jų*

---

³⁸ Gioseffi, 2000, 17.

³⁹ Ten pat, 17.

*šaliai niekad nebuvo labai naudingas. Kai kurie piliečiai nuogaustauja, kad atvykstantys piliečiai gali užimti jų darbo vietas.*⁴⁰

XX a. pradžioje ir viduryje Italiją sudrebino migracijos banga – italai užplūdo JAV. Pažinti italų kultūros atstovus sunku, jie prieštaringi ir nepastovūs: *galbūt priežastis glūdi kontrastingame Italijos kraštovaizdyje. Jis natūraliai žavus, tačiau šiurkštus. Negailėstingas žemės drebėjimais, ugnikalnių išsiveržimais. <...> Nepaisant to, didinga šalies istorija geba suburti italus draugėn. Tautos paveldas įkvepia jiems ramybės, kuri atsispindi jų laikysenoje.*

Galima būtų išskirti keletą stereotipų, susijusių su italais, ir vyraujančių Europoje: 1) italai mano, kad moterys užima žemesnę padėtį nei vyrai; 2) dauguma italų turi ryšių su mafija; 3) italai yra linkę perdėtai meilikauti moterims.

Italų kultūrai daug dėmesio paskyrusi kultūrų tyrinėtoja Claudia Gioseffi analizuoja šiuos stereotipus atsižvelgdama į dabartines tendencijas Italijoje. Ji pastebi, kad nors italai nėra priešiški nusiteikę prieš aktyvią moters veiklą visuomenėje, tačiau jie linkę vesti moteris, panašias į savo motinas – tokias, kurios gali ir toliau jais rūpintis, gimdyti vaikus, dirbti namų ruošos darbus. Seksualinio priekabiavimo sąvoka Italijoje vartojama retai, nes italai yra įsitikinę, kad jų asistavimas moterims yra sveikas, neiškreiptas, švelnus. Ryšiai su mafijos atstovais įprastai viešai nedemonstruojami, ši sistema veikia, tačiau jos šioje sistemoje nedalyvaujantys dažniausiai nemato.

Italų darbo etika pagrįsta principu – dirbk tam, kad gyventum, bet negyvenk tam, kad dirbtum. *Jų požiūris – kuo labiau džiaugtis gyvenimu, skiriant daug laisvalaikio šeimai ir draugams. Griežtai atskiriamas asmeninis gyvenimas ir darbas. <...> Dauguma italų dirba tik tiek, kad patenkintų savo šeimos poreikius. <...> Italų verslo pasaulyje asmeniniai ryšiai yra esminis dalykas. <...> Svarbi italų verslo santykių ypatybė yra pabendravimas po darbo, todėl niekada nederėtų atsisakyti pakvietimo.*⁴¹

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima būtų pateikti pagrindinius italų kultūros bruožus, išskirtus Tarptautinio kalbų instituto „Richard Lewis Communications“ prezidento Richard D. Lewis studijoje „Kultūrų sandūra: kaip sėkmingai bendrauti su kitų tautų ir kultūrų atstovais“.

Italai pasižymi gebėjimu nuovokiai ir lengvai bendrauti, komunikacijos procese beveik visada išlieka lankstūs, nenuobodūs, kartais pernelyg demonstratyviai reiškia savo kalbinius sugebėjimus, palydimus išraiškingos veido mimikos ir kūno kalbos. Įprastai pokalbiai prasideda nuo neįpareigojančių temų – pasidalinama mintimis apie politinį, religinį gyvenimą. Dažniausiai reikia nusiteikti ilgam pokalbiui, nes

---

⁴⁰ Gioseffi, 2000, 23.

⁴¹ Ten pat, 49.

italai yra linę kelis kartus aptarinėti tą patį dalyką, tačiau kiekvieną kartą vis pridėdami naujų emocinių atspalvių. Toks pernelyg gyvas, įtaigus pokalbis dažnai nepatinka šiauriečiams, tačiau jei norima rasti kompromisą su italų kultūros atstovais, būtina apsiginkluoti geležine kantrybe ir prieš pradėdant pokalbį nusiteikti, kad jis užtruks ilgai.

Nors su italais galima kalbėti labai atvirai, tačiau patartina neperlenkti lazdos – nereikėtų piknaudžiauti tiesumu ir storžieviškumu. Šios kultūros atstovai nepasižymi itin dideliu įžeidumu, bet dažnai pokalbio eigoje įsiaudrina – balso tonas pakyla, kūno kalba suaktyvėja – vis dėlto po kurio laiko vėl grįžta prie ramaus pokalbio, tarsi nieko nebūtų buvę.

Kad ir koks šnekus pokalbio dalyvis bebūtų, tikėtina, kad italams jis vis tiek atrodys pernelyg uždaras. Jei su šios kultūros nariais bendraujama negestikuliuojant, jiems tai atrodo kaip nedraugiškumo ženklas. Tokiu pačiu nepagarbos ženklu greičiausiai bus palaikytas ir didesnio atstumo išsikojimas – bandymas atsitraukti nuo pašnekovo. Italams įprasta rodyti draugiškumą paliečiant ranką, petį, apkabinant, bučiuojant į abu skruostus. Norint neprarasti italų pagarbos, reikėtų atsakyti tuo pačiu. Kitų kultūrų atstovams italai atrodo išoriškai mandagesni, pavyzdžiui, jei reikia nors minutei palikti komunikacijos proceso dalyvius, visada atsiprašoma ir paklausama leidimo.

Italai linę prasilenkti su įsigalėjusiomis normomis. *Italų lankstumas tvarkant reikalus gali pasirodyti nesąžiningas. Jie dažnai šiek tiek nusižengia taisyklėms, pažeidžia kai kuriuos įstatymus arba juos apeina, labai laisvai interpretuoja tam tikrus susitarimus, nuostatas. Griežtumą įstatymų atžvilgiu laiko trumparegiškumu ar netgi „aklumu“.*⁴²

Italai nemano, kad toks požiūris ir atitinkamas veikimo būdas yra korumpuotas. Šios kultūros atstovai mielai įtraukia kitų kultūrų narius į panašaus pobūdžio – šiek tiek apgavikiškas – veiklas ir dalinasi iš jų gaunama nauda, tačiau, jei pastebi, kad į tai žiūrima kritiškai, dažniausiai šio sumanymo atsisako.

Šie daugiaplanės kultūros atstovai mielai skolina ir skolinasi, naudojami kitų daiktais ir laiku gana ramiai, nes visada yra pasiryžę rasti būdų kaip tai kompensuoti arba už tai atsilyginti. Pirmas įspūdis dėl italų neorganizuotumo įprastai būna klaidingas, nes jų pranašumas nėra taip aiškiai išreikštas ir toks akivaizdus kaip kitų šiaurės kultūros narių.

Svarbu atsižvelgti į tai, kad minėti kultūriniai ypatumai nėra bendri visiems italų kultūros atstovams – juk pietinė ir šiaurinė Italijos dalis viena nuo kitos skiriasi kaip diena ir naktis.

---

⁴² Lewis, 2002, 228.

2.2. Pagrindiniai lietuvių kultūros ypatumai

Lietuva, turinti beveik 800 metų valstybingumo tradicijas, nuo senovės yra atvira įvairioms kultūroms. Lietuviai istorijoje daugybę kartų yra įrodę savo prierašumą, meilę savo tautai bei žmonėms. Svarbu pabrėžti tai, kad ir eurointegracija, ir spartėjantys globalizacijos procesai lemia augantį susidomėjimą kultūrų įvairove.

Sociologas Romualdas Grigas straipsnyje „Šiuolaikinio lietuvio nacionalinio būdo bruožai“⁴³, apžvelgdamas lietuvių bruožus nuo protėvių aisčių laikų, rašo: *Apie kai kuriuos lietuvių protėvių – aisčių – būdo bruožus: dorą ir darbštumą, taikumą ir svetingumą, <...> dar pirmame amžiuje kalbėjo Romos istorikas Tacitas.*⁴⁴

Lietuviai savo tapatybę sieja su šeimos tradicijomis, giminyste. Išskirtine lietuvių savybe galima būtų laikyti meilę tėviškei ir Tėvynei. Tai pastebima net tada, kai individas nebegyvena Lietuvoje – glaudus išėivių kartos santykis su Lietuva. Vis dėlto šiuolaikiniame pasaulyje kalbėti apie dabartinės kartos lietuvių nacionalinius bruožus tampa vis sunkiau, nes jie kultūriškai transformuojami, tai reiškia, dažnai pakinta išvykus gyventi į kitas Europos valstybes.

Tokią poziciją yra išdėstęs sociologas R. Grigas: *Nacionalinis būdas, kaip sudėtinė socialinio pasaulio dalis sparčiai kinta. <...> Kaip tautai mums vis dar tebebūdingi bruožai, susiformavę sovietiniu laikotarpiu. <...> Vis dėlto Lietuvoje tebeegzistuoja gana ryškūs regioniniai asmens mąstysenos, bendruomeninio sutarimo ir elgsenos skirtumai.*⁴⁵

Akivaizdu, jog vienokie bruožai būdingi vyresniajai kartai, kitokie – šiuolaikinei. Aišku, skiriasi jaunų ir vyresnės kartos žmonių požiūris į visuomeninius dalykus – subjektų ir objektų migraciją, materialinių ir moralinių vertybių kaitą. *Jaunų žmonių migracija, noras mokytis, išėjimas iš žemdirbio periferijos rodo, jog laisvėja žmonių pasirinkimas, visiškai keičiasi žmonių pažinimas, palyginti su tradicine visuomene.*⁴⁶

Apibendrintai pateikti kultūrinius lietuvių ypatumus sunku, tačiau bandymų sudaryti tokią klasifikaciją būta. Vieną iš jų pateikia antropologas R. D. Lewis. Mokslininkas, apibendrindamas aspektus, į kuriuos reikia atsižvelgti, norint sėkmingai bendrauti su lietuviais, išskiria šias vertybes ir savybes:

- 1) *tautinės tapatybės saugojimas,*
- 2) *dosnumas,*

---

⁴³ Grigas, 2004, 4.

⁴⁴ Ten pat, 4.

⁴⁵ Ten pat, 5.

⁴⁶ Šaknienė, Savoniakaitė, Šaknys, Šidiškienė, 2007, 185.

- 3) *muzika (chorai, šokiai),*
- 4) *gamtos meilė,*
- 5) *romantiškumas,*
- 6) *svetingumas,*
- 7) *šeima,*
- 8) *jausmai,*
- 9) *dorovė.*⁴⁷

Skirtingai nei italų kultūroje, Lietuvoje kur kas griežčiau laikomasi įstatymų, tačiau egzistuoja politinės privilegijos, išsilavinimo lygis gana aukštas, *dažnai nuspalvintas romantiško idealizmo ir nostalgijos.*⁴⁸

Bendraudami lietuviai stovi arčiau pašnekovo negu kitų Baltijos valstybių gyventojai, klausosi atidžiai, nors dažnai, nekantraudami pasakyti savo poziciją, pertraukia pašnekovą. Greitai pajunta kito žmogaus psichologines nuotaikas pokalbio metu, kartais liečiasi prie jo, tačiau gana kukliai. Pastebima tendencija, jog yra linkę užlaikyti svečią.

Lietuviai laikosi darbotvarkės, tačiau ne itin griežtai, dažnai jai nusižengia, bet apskritai yra gerai organizuoti, diskusijose įtikinėja pašnekovą, neapsieina be emocijų. Šios kultūros atstovai ištikimi savo šeimai, nacionalinio savitumo jausmas stipriai išreikštas, tradicijos vertinamos.

Valgymas ir gėrimas laikomi svarbiais dalykais, ryšiai su gamta stiprūs. Antropologas R. D. Lewis, išanalizavęs lietuvių tautos bruožus, pataria elgtis su lietuviais kaip su asmenybėmis, draugais. *Tokiu būdu bus lengviausia užsitarnauti jų palankumą. Rekomenduojama pasidomėti lietuvių principais, menu, garbingomis pastangomis.*⁴⁹

---

⁴⁷ Lewis, 2002, 292.

⁴⁸ Ten pat, 292.

⁴⁹ Ten pat, 293.

3. TYRIMO PRISTATYMAS

Tyrimo tema: italų kultūrinė adaptacija Lietuvoje.

Tyrimo objektas: italų kultūrinė adaptacija.

Tyrimo problema: kokie italų kultūrinės adaptacijos Lietuvoje ypatumai?

Tyrimo tikslas: išanalizuoti italų kultūrinės adaptacijos Lietuvoje ypatumus.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) apklausti 13 Lietuvoje gyvenančių italų tautybės žmonių;
- 2) atskleisti, kaip vyko italų kultūrinės adaptacijos procesas, kokios buvo adaptacijos veiksnių pasireiškimo sąlygos, kurie iš šių veiksnių turėjo įtakos sėkmingam ir nesėkmingam kultūrinės adaptacijos procesui.

Tyrimo metodas: giluminis interviu.

Tyrimo pobūdžio pagrindimas: pasirinktas kokybinis tyrimas, nes siekiama gauti kuo išsamesnę informaciją, leidžiančią apibendrinti italų kultūrinės adaptacijos procesą Lietuvoje. Giluminio interviu metodas suteikia galimybę visapusiškai įsigilinti į respondentų jausenas ir vidines būsenas.

Tiriamieji: 13 Lietuvoje gyvenančių italų.

Imties atrankos būdai: patogioji atranka, „sniego gniūžties“ atranka.

Tyrimo eiga: pagal iš anksto parengtą klausimyną apklausta 13 italų tautybės žmonių, kurie Lietuvoje gyvena nuo 1 iki 18 metų. Norint išvengti tendencingumo, 38 interviu klausimai pateikti tematiškai nenuoseklia tvarka. Jei respondentas į klausimyno klausimą atsako nepaklaustas, tuomet tas klausimas neįtraukiamas į pokalbį. Iš to išplaukia, kad kai kuriems respondentams pateikta mažiau nei 38 klausimai. 10 interviu atlikta italų kalba, 3 interviu – lietuvių kalba. Interviu trukmė su vienu pašnekovu 1–1,5 val. Atsižvelgiant į tai, kad iš 13 tyrime dalyvavusių italų, dauguma iš jų Lietuvoje gyvena nuo 1 iki 4 metų, visi respondentai suskirstyti į tris grupes, pagal gyvenimo Lietuvoje trukmę. Pirmoji grupė – nuo 1 iki 4 metų Lietuvoje gyvenantys 8 italai, antroji – nuo 4 iki 7 metų (3 italai), nuo 7 iki 18 metų (2 italai).

4. ITALŲ KULTŪRINĖ ADAPTACIJA LIETUVOJE

4.1. Italų, gyvenančių Lietuvoje nuo 1 iki 4 metų, kultūrinės adaptacijos ypatumai: Christiano, Nino, Dino, Gian Luca de Marco, Fabio, Stefania, Manuel, Maurizio atvejai

Dauguma italų, gyvenančių Lietuvoje nuo 1 iki 4 metų, **lietuvių kalbą moka pakankamai gerai**, tačiau susiduria su sunkumais, kai nori naudoti sudėtingas kalbines konstrukcijas. Respondentai puikiai supranta, kai klausosi pokalbių lietuviškai, tačiau atsakyti jiems dažnai būna kur kas sunkiau negu suvokti pagrindinę diskurso mintį. **Tie italai, kurie atvykę stengėsi kuo daugiau bendrauti su vietiniais gyventojais, lietuvių kalbą išmoko pakankamai greitai – maždaug per pusmetį.** Kai respondentams nepavyksta susikalbėti su lietuviais jų gimtąja kalba, dažniausiai kalbamas angliškai arba, jei pašnekovas moka italų kalbą, – itališkai. Lietuvių kalbos mokymosi procese **italams padeda artimi žmonės – įprastai žmonos, jei jie yra sukūrę šeimas, arba draugai.** Lietuvoje ne daugiau kaip trejus metus praleidę italai **lietuviškai dažniausiai bendrauja darbo aplinkoje.**

Respondantai pabrėžia, kad **darbas arba studijos buvo viena iš pagrindinių lietuvių kalbos mokymosi priežasčių.** Tik vienas iš 8 respondentų lankė lietuvių kalbos kursus: *mokiausi lietuvių kalbos 90 valandų, turiu A1 lygį, kol kas lietuviškai dar gerai nekalbu, bet ją suprantu pakankamai gerai.*⁵⁰ Italė Stefania pabrėžia, kad Lietuvoje dažniausiai kalbanti lietuviškai: *dabar kasdieniniame gyvenime naudoju lietuvių, pradžioje kalbėjau angliškai ir itališkai. Labai malonu su studentais kalbėti lietuviškai. Kai studentai yra pirmo lygio (A1), prašo daugiau kalbėti lietuviškai, paskui – tik itališkai. Kai atvykau pirmą kartą į Vilnių, daug bendravau su Nekrošiaus teatro atstovais, su vadybininke daug bendravau, dirbau su jais, nuvežėme dar vieną Nekrošiaus spektaklį į Italiją. Su vadybininke kalbėjau angliškai. Su kolegomis institute kalbu itališkai. Bet... Na, dažnai nesusitinku su italais, nes jie kitam sektoriuje dirba.*⁵¹

Tie respondantai, kurie savo kalbinių sugebėjimų neugdė intensyviuose kalbos kursuose, jaučiasi ne ką mažiau įsitraukę į komunikacijos su lietuviais procesą nei tie, kurie mokėsi padedami kvalifikuotų specialistų. Vis dėlto galima pastebėti, kad **kuo lietuvių kalba mažiau reikalinga darbui ar mokslui, tuo mažiau dėmesio skiriama šiai kalbai mokytis.**

Italų ryšiai su lietuviais gana stiprūs, tačiau jie daugiausia pagrįsti neišvengiamumu, o ne poreikiu ar noru. Dauguma respondentų su lietuviais susitinka darbo aplinkoje arba grįžę namo, jei žmona

---

⁵⁰ Interviu su Stefania

⁵¹ Interviu su Stefania

ar vyras yra lietuvių tautybės. Tyrime dalyvavusių žmonių ryšiai su savo tautybės žmonėmis, likusiais gyventi Italijoje ir tais italais, kurie šiuo metu gyvena Lietuvoje, taip pat nėra stiprūs, komunikuojama nedažnai – **nerengiami bendri vakarėliai ar kitos šventės kartu su kitais italais: aš nenoriu pats daug ryšių su italais Lietuvoje turėti, nes kuo daugiau lietuvių pažįstu, tuo didėja mano integracija. Žinoma, man patinka kartais susitikti su italais, bet labai atsireнку.**⁵²

Tie, kurie apskritai yra linkę aktyviai dalyvauti komunikacijos procese, palaiko intensyvų ryšį ir su savo kultūros atstovais, ir su lietuviais. **Sąmoningas atsiribojimas nuo savo tautiečių gali rodyti ir pasitikėjimą lietuvių kultūra, ir asmeninį savarankiškumą** – sugebėjimą organizuoti savo gyvenimą naujojoje kultūroje pačiam arba pasitelkus lietuvių pagalbą: *negi aš mažas vaikas, kad man reiktų nuolat italų pagalbą. Kai reikia, tai man padeda ir lietuviai.*⁵³ **Motyvuotas atvykimas į Lietuvą didina italų savarankiškumą gyventi Lietuvoje ir netgi pasitikėjimą lietuvių kultūra: atvykau dėl studijų kokybės. Italijoje VGTU universitetas turi autoritetą. Turiu draugų, kurie jį baigė ir yra labai patenkinti. Susigundžiau rekomendacijomis ir priimtina studijų kaina.⁵⁴ **Dauguma respondentų į Lietuvą atvyko jau žinodami, ką čia veiks** – vieni dėl darbo, kiti – dėl studijų, treči – dėl žmonos lietuvės. Vis dėlto **dažniausia atvykimo priežastis – darbas.** Prieš atvykdami gyventi nuolatinai, respondentai mažiausiai vieną kartą yra buvę Lietuvoje atostogų metu – pailsėti ar pažintiniais tikslais. Net 2 iš 8 italų Lietuvoje yra gyvenę metus, paskui išvykę į Italiją ir vėl čia grįžę: *pirmą kartą atvykau 2004-ųjų rugpjūtį. Pabuvau čia metus, po to metams išvažiavau ir vėl atvykau 2007-aisiais. Taigi nuo to laiko gyvenu Lietuvoje. Italijoje baigiau italų kalbos ir kultūros studijas. Po to pasirinkau teatro specializaciją, nes mano aistra – teatras. Tuo metu Nekrošius buvo labai populiarus Italijoje, aš nuėjau pažiūrėti vieno jo spektaklio ir jis mane beprotiškai sužavėjo. Nutariau į Lietuvą važiuoti dėl jo. Aš parašiau bakalauro darbą, susijusi su Nekrošio teatru. Po bakalauro gavau stipendiją iš Italijos užsienio reikalų ministerijos ir atvykau į Lietuvą studijuoti 6 mėnesiams. Domėjausi toliau Nekrošiaus teatru.*⁵⁵**

Daugumos tyrime dalyvavusių italų **apsisprendimas vyksti gyventi į Lietuvą buvo gerai apgalvotas: sprendimas atvykti gyventi nuolatinai į Lietuvą gimė lėtai, pirmiausia atvykdavau atostogų ir....tada...Andrea ir kitas mano draugas – Pieras – atvyko gyventi čia ir... Taigi... Pradėjome bendrą verslą, tada aš persikėliau visam laikui į Lietuvą.**⁵⁶

---

⁵² Interviu su Fabio

⁵³ Interviu su Dino

⁵⁴ Interviu su Dino

⁵⁵ Interviu su Stefania

⁵⁶ Interviu su Manuel

Išanalizavus 8 atvejus pastebėta, kad **tie italai, kurie į Lietuvą atvyko dėl asmeninių ir intymių ryšių su lietuvių tautybės žmonėmis, kur kas aktyviau bendrauja su kitais šalyje gyvenančiais italais: reikėjo nuspręsti, ar likti Italijoje, ar kažkur išvažiuoti. Nes aš turėjau draugę čia. Su ja susipažinau atostogų Lietuvoje metu. <...> Dabar mes turime kaip itališką getą. Pastate tame gyvename daug italų, tai kiekvieną dieną susitinkame, vakarieniaujame kartu, žiūrime filmą.**⁵⁷

Tolimesnę italų kultūrinės adaptacijos eigą nulėmė ne tik tai, ar jų apsisprendimas buvo motyvuotas, bet ir pirmasis išpūdis, kurį susidarė apie Lietuvą tik atvykę. **4 iš 8 respondentų pirmasis išpūdis apie Lietuvą buvo neigiamas** – nuolatinis saulės trūkumas, kalbos barjeras, artimųjų ilgesys. *Man Lietuva, tik atvykus, atrodė labai šalta, daug sniego buvo. Apskritai kaip šalis, na, nežinau. Man gal kiek kitaip atrodo, juk aš čia tik dveji metai, ką aš žinau... Dabar tai aš galvoju, kad viskas gerai, nes čia būsiu dar dvejus metus ir tada.... Pagaliau! Į Italiją!*⁵⁸ Suvokimas, kad respondentas naujojoje kultūroje yra laikinai, neleidžia jam pernelyg sureikšminti skulkmenų ir pasiduoti negatyvioms būsenoms. Kiti italai, pasiteiravus jų, kaip atrodė Lietuva iš pat pradžių, kai į ją atvyko, akcentuoja neigiamą išpūdį, susidariusį dėl žmonių tarpusavio santykių – daugiausiai – bendravimo būdo: *na, neblogai atrodė Lietuva. Pirmas išpūdis – gera šalis su savo problemomis. Problema – žmonių tarpusavio santykiai.*⁵⁹ Paminėtina tai, jog **gerą išpūdį apie Lietuvą respondentams kūrė ne Lietuvos vaizdai – pastatai, gamta, bet žmonės, kuriuos jie sutiko tik atvykę. Tie italai, kurie turėjo galimybę bendrauti, būti, leisti savo laiką su jiems mielais žmonėmis, susikūrė gražios Lietuvos vaizdą: tipo... Kai atvykau... Pirmą kartą atvykau į Kauną dėl savanoriavimo. Buvau čia 8 mėnesius. Atvykau pirmą kartą 2004, išvažiuoju 2005, dirbau su vaikais. Po to atvažiuoju 2008, po trejų metų pertraukos. Lietuva man graži atrodė. Ignalinoje dar 6 mėn. gyvenau, ten labai labai geri žmonės. Buvo labai smagu. Aš ten grįžtu kiekvieną savaitgalį.**⁶⁰ Išpūdis, kurį Lietuva sudarė respondentui pirmaisiais jo gyvenimo Lietuvoje mėnesiais, ilgainiui keitėsi – vyras, kaip ir kiti tyrime dalyvaujantys italai, pastebėjo vis daugiau negatyvių dalykų, kurie vėlgi buvo susiję su žmonėmis – jų asmeninėmis savybėmis. Viena iš lietuvių savybių, apsunkinančių italų kultūrinę adaptaciją, – **vyrų pavydas ir nenoras bendradarbiauti: kai būna sunku, yra tokių momentų, bet aš nesu toks žmogus, kad viską meti ir išvažiuoji. Aišku, būna tokių minčių, kodėl aš sunkinu savo gyvenimą, jei galėčiau lengviau gyventi. Bet tai praeina.**

---

⁵⁷ Interviu su Maurizio

⁵⁸ Interviu su Dino

⁵⁹ Interviu su Fabio

⁶⁰ Interviu su Gian Luca de Marco

*Mano gyvenimą labai Lietuvoje apsinkina pavydūs žmonės. Aš dirbu su lietuviais. Bet tie vyrai Lietuvoj labai pavydūs.*⁶¹

Tyrimė dalyvaujantys respondentai pabrėžia, kad **socialinių garantijų trūkumas – pagrindinis dalykas, kuris nuolat verčia galvoti apie grįžimą į Italiją: dabar kas sunkiausia... Na, nežinau aš. Gal tas nestabilumas, ekonominė situacija. Tas... Na, tas žinojimas, kad vis tiek esi čia italas.**⁶² Visi respondentai, paminėję nestabilią ekonominę situaciją, turėjo galvoje ribotas galimybes susirasti darbą: aš *dabar stengiuosi susirasti darbą, stengiuosi atrasti nišą, kurioje galėčiau save realizuoti, jei nerasiu tokių sąlygų, kurios man užtikrintų pakankamai gerą gyvenimą, gali būti, kad sugrįšiu į Italiją.*⁶³ **Nesugebėjimas realizuoti savo profesinių kompetencijų** apsinkina kultūrinės adaptacijos procesą – sukelia emocinę sumaištį ir norą grįžti į tėvynę.

Tie italai, kurių pasirengimas gyventi naujojoje kultūroje buvo gana tvirtas, vis tiek atvykę susidūrė su savirealizacijos problemomis. **Jei prieš išvykdami į Lietuvą neturėjo darbo, tai ir šiuo metu jo neturi** – studijuoja ir nedirba, arba užsiima privačia, įstatymų nereglamentuota veikla. Pabrėžtina tai, kad **tie migrantai, kurių pasirengimas buvo didesnis, patyrė mažiau streso**, be to, tai padėjo ir tebe padeda jiems suvaldyti ilgesį savo šaliai. Vis dėlto vienareikšmiškai teigti, kad psichologinis ir kultūrinis pasirengimas sumažina kultūrinį stresą, padeda išvengti kultūrinio šoko, negalima, nes tam įtakos turi ir daugybė kitų veiksnių, pavyzdžiui, individo santykis su savo kultūra. Kuo jis gilesnis ir tvirtesnis, tuo labiau tikėtina, kad atvykus į kitą šalį, bus jaučiamas stiprus ilgesys. **Italai, Lietuvoje gyvenantys ne daugiau kaip trejus metus, stipraus ilgesio savo šaliai nepatyrė dėl dviejų priežasčių:** 1) nejautė itin stipraus ryšio su savo kultūra – šeima, draugais, tėvyne – prieš atvykdami į Lietuvą, nes jų vertybių skalėje minimi dalykai nėra prioritetai; 2) prieš atvykdami jau žinojo, kad turi darbą pagal turimas profesines kompetencijas, greitai pradėjo dirbti, juos tenkina aplinka, kurioje gyvena, žmonės, su kuriais palaiko asmeninius ryšius. Išdėstytas mintis paremia šie pavyzdžiai: studentas Nino nesiilgi šeimos, nes čia sugebėjo susikurti patrauklų gyvenimą, jis ilgisi tik savo automobilio: *ilgiuosi tik savo automobilio*⁶⁴, biatlono treneris Gian Luca de Marco sako, kad atvyko dirbti mėgstamo darbo: *pasiūlymas darbuotis Lietuvoje man, kaip jaunam specialistui, atrodė labia patrauklus. O ką jau kalbėti apie gražutę Ignaliną, kur sniegas, miškai, kalnai. Ignalina man kaip koks itališkas rojus Lietuvoje. Ir ten, kaip jau sakiau, šaunūs žmonės gyvena.*⁶⁵

---

⁶¹ Interviu su Gian Luca de Marco

⁶² Interviu su Manuel

⁶³ Interviu su Christiano

⁶⁴ Interviu su Nino

⁶⁵ Interviu su Gian Luca de Marco

Respondentai, kalbėdami apie gyvenimą Lietuvoje, pirmiausia **mini ekonomines ir socialines problemas**. Jie pabrėžia, kad daugiausia problemų kyla norint susirasti kvalifikuotą darbą. *Dabar sunku tai, kad nerandu darbo.*⁶⁶ Respondentas Christiano sako, jog šiuo metu vis dažniau jį aplanko mintys grįžti atgal į Italiją, nes yra įsitikinęs, kad ten galės dirbti mėgstamą darbą ir užsidirbti pakankamai pinigų pragyvenimui. Šiuo metu italas Lietuvoje moko lietuvius italų kalbos, tačiau pripažįsta, kad tai daro ne iš pašaukimo, bet dėl to, kad reikia užsidirbti pinigų. **Lietuvių svetingumas ir draugiškumas italams padeda spręsti kasdieniniame gyvenime kylančias problemas**, tačiau pastebima, kad **lietuvių ir italų santykiai daugiausiai grindžiami ne abipusiu noru komunikuoti, bet pagalba artimui**. Tai reiškia, kad lietuviai dažniausiai italams padeda ne dėl to, kad jiems svarbu susikurti ilgalaikius santykius, bet iš pareigos: *pradžioje aš mažčiau, kad esate pakankamai... sunkūs, kad sunku jums komunikuoti su kitais, bet paskui, kuo daugiau bendravau, tai supratau, kad esate draugiški, pakantūs kitataučiams. Aš nesijaučiu užsienietis, žmonės mane gerai priima, nepastebiu nedraugingų žvilgsnių gatvėje, niekad nebuvau patekęs į nemalonią situaciją. Bet jei nori pagalbos, turi paprašyti, nepasiūlo.*⁶⁷

Tyrimo dalyvavę asmenys vienbalsiai tvirtina, kad lietuviai priima į savo bendruomenę, jei pats aktyviai stengiesi tapti šios bendruomenės nariu. Apskritai italų, gyvenančių Lietuvoje ne daugiau kaip trejus metus, **nuomonė apie lietuvius teigiama: jeigu labai aktyviai būčiau ėjęs į tą bendruomenę vadinamąją, tai, neabejoju, būtų priėmę. Anksčiau ar vėliau.**⁶⁸ Iš šios citatos matyti, kad respondentas neturi neigiamų nuostatų dėl lietuvių svetingumo. Tokios pačios nuomonės laikosi ir italas Gian Luca de Marco: *man tikrai mielai padėjo. Aš galvoju, kad tai ypatingi žmonės. Bet čia Lietuvoj reikia prašyt... Kitaip, nieko nebus. Patys labai retai, kada susipranta.*⁶⁹ Respondentas lietuvių svetingumą suvokia ne kaip savaiminį paslaugumą, bet kaip nenorą atsisakyti, kai kitas prašo. Kaip vieną iš neigiamų lietuvių savybių, trukdančių užmegzti ilgalaikius ryšius, italai mini lietuvių įtarumą: *įprastai lietuviai draugiški, bet nelabai, kartais per daug įtarūs.*⁷⁰

Be sudėtingo komunikacijos proceso su lietuviais, **italai mini biurokratinės kliūtis: kai atvykau, atsime nu daug biurokratijos, reikėjo daug popierių tvarkytis dėl studijų, viena niekaip nebūčiau to padariusi. Dėka vienos universiteto kolegės, viską įveikėme, po to ji tapo man draugė. Dažnai eidavome į Migracijos departamentą. Nešėme dokumentus, dabar jau mažiau popierizmo, dabar jau žinau ko kam**

---

⁶⁶ Interviu su Christiano

⁶⁷ Interviu su Christiano

⁶⁸ Interviu su Dino

⁶⁹ Interviu su Gian Luca de Marco

⁷⁰ Interviu su Fabio

reikia, kaip ką daryti.⁷¹ Biurokratinės kliūtys italams kartais atrodydavo pernelyg didelės dar ir dėl to, kad **kalbos barjeras neleido suprasti kai kurių teisinių, organizacinių dalykų: sunkiausia buvo kalbėti.** Kai „Maximoje“ man kažko reikėdavo, tai personalas nebendraudavo angliškai, net autobusų stotyje problematiška būdavo nusipirkti bilietą. Bet visada surasdavau lietuvių, kurie padėdavo. Dabar sunkiausia yra rasti nuolatinį darbą. Jei esi italas, tai, regis, nereikalingas. Sako man jie – grįši į Italiją, ten daugiau pinigų gausi. Dabar yra nauja įmonė, Barkleys, daug italų ieškojo, daug pakvietė, bet paskui nė vieno nepriėmė. Priėmė tik lietuvius. Reikalavimas buvo geras italų kalbos mokėjimas.⁷² Tie **italai, kurie vis dar nemoka lietuvių kalbos pakankamai gerai, t.y. susiduria su sunkumais reikšdami mintis, stengiasi šią kalbą išmokti pirmiausia dėl to, kad susirastų darbą.** Jie **domisi politine situacija,** išvelgia ryšius tarp atskirų sektorių – politikos, ekonomikos, tačiau vis dar esama nemažai neaiškumų: *čia daug kalbama apie politiką. Italijoje televiziją kalba apie politiką aiškiau, visada daugiau apie politiką, čia mažiau, nes aš žiūriu abi televizijas ir lyginu. Šitas dalykas man atrodo teigiamesnis, kad mažiau Lietuvoje apie politiką kalba. Bankinė situacija irgi Lietuvoje man nelabai suprantama, na, jei būčiau specialistė tos srities, gal būtų aiškiau, bet dabar chaosas.*⁷³ **Politinį chaosą** kaip neigiamą veiksni mini 6 iš 8 respondentų. *Na, man gal ta kaita ir tas jūsų nepastovumas politinis nepatinka, kaip šunys ten su katinais jie visi. Jau pas mus Italijoje betvarkė, bet pas jus...⁷⁴*

Italai sąmoningai bando suvokti buvimo Lietuvoje privalumus ir trūkumus, nepastebėta, kad būtų nesąmoningai atmetami tam tikri šios kultūros dalykai. Anaiptol – bandoma kuo daugiau išmokti ir pritaikyti tas žinias praktiškai. **Respondentams artimas lietuvių patriotizmo jausmas, aiškiai išreikštas nacionalizmas:** *dar man patinka tai, kad esate dideli nacionalistai, mokate ginti savo laisvę ir ją vertinti. Kai kalbi su žmonėmis, tai jie nuolat tai pabrėžia, nuolat pasakoja apie tai, kaip jie kovojo už savo laisvę kaip nugalėjo rusus.*⁷⁵ Tie italai, kurie mano, kad lietuvių ir italų kultūros nėra pernelyg skirtingos, sunkiai išskiria tai, kas Lietuvos kultūroje yra artima. Vis dėlto daugelis mini gamtą, kaip vieną iš labiausiai žavinčių dalykų: *bet aš galiu pasakyti, kas patinka, kai būna pavasaris ir žmonės sėdi ant žalios žolės. Labai gi gražu.*⁷⁶ Lietuviškų švenčių gausybė ir tradicinių patiekalų skonis – respondentų vertinami dalykai. **Labiausiai italams patinka balandėliai ir lietuviškas alus.** Tie, kurie skundžiasi maisto kokybe, dažniausiai maistą gaminasi namuose – įprastai itališkus patiekalus. Visi 8 respondentai **mini nesaikingą**

---

⁷¹ Interviu su Stefania

⁷² Interviu su Maurizio

⁷³ Interviu su Stefania

⁷⁴ Interviu su Dino

⁷⁵ Interviu su Nino

⁷⁶ Interviu su Gian Luca de Marco

alkoholio vartojimą, kaip vieną iš priežasčių, apsunkinančių jų santykius su lietuviais. *Vakarėliai lietuviški man kelia nerimą, visi daug geria, nelabai moka linksintis be alkoholio, man tai nepriimtina, visi čia geria daugiau negu Italijoje. Aš apskritai alkoholio nevarčiau ir kartais jaučiuosi nejaukiai.*⁷⁷

Dalykus, kurie italams nepatinka, jie sako pastebėję, ką tik atvykę į Lietuvą. Daugumos iš jų nuomonė iki šiol nepasikeitusi. Visi tyrime dalyvaujantys asmenys savo gyvenimo Lietuvoje pradžioje išgyveno labai skirtingas vidines jausenas – nuo sumaišties iki didelio nerimo, tačiau nei vienam iš jų **nepasireiškė stipri depresija.** Viena iš dažniausių reakcijų – savo tikslų naujojoje kultūroje nesuvokimas: *buvo momentų pradžioje, kai iš tikrųjų nežinojau, ko pats noriu... na, ne dėl to, kad nežinojau, gal žinojau, bet nepavykdavo vis įgyvendinti užsibrėžtų darbinių tikslų.*⁷⁸ Su pykčio proveržiais susidūrė beveik visi kalbinti asmenys, tačiau vieniems tokios neigiamos emocijos trukdė siekti savų tikslų, kitiems – ne: *kiek atsimenu, man niekad nebuvo dienu, na, tokių pilkų, kai depresuoji ir graužiesi, kad atvažiavai, bet būdavau dažnai piktas ant savęs ir kitų.*⁷⁹ Respondentai suvokė, ko iš jų tikisi naujosios kultūros atstovai, tačiau ne visada galėdavo pateisinti šiuos lūkesčius. Lengviau sekėsi tiems, kurie atvažiavo dėl konkretaus tikslo – pavyzdžiui, studijų ar darbo, **sunkiau tiems, kurie savo šalį paliko dėl galimybės būti su mylimuoju. Tiems italams, kuriems pasitaikė proga dirbti Lietuvoje mėgstamą darbą, įgyvendinti savo tikslus visose srityse – ir asmeninėje, ir darbo, buvo lengviau.** Kai kurie iš jų padarė daugiau negu tikėjosi: *įgyvendinau visus tikslus, kuriuos buvau išsikėlusį prieš išvykdamas į Lietuvą, netgi galėčiau pasakyti, kad padariau daugiau negu norėjau ar planavau.*⁸⁰ Respondentė nuolat domisi kultūriniu gyvenimu, aktyviai dalyvauja kultūriniuose renginiuose: *mane labai domina kultūrinis Lietuvos gyvenimas. Įsitraukusi... Na, taip. Juk įdedu nemažai savęs į veiklas, kurias darau, juk dirbu Italų kultūros institute, stengiuosi padaryti savo darbą labai gerai. Aišku, kartais norėčiau daugiau studijuoti, kad pagerinčiau lietuvių kalbos žinias. Lietuvių kalba vienintelis dalykas, kur turėčiau įdėti daugiau pastangų.*⁸¹ Tai, kad italė Stefania dirba glaudžiai su kultūra susijusį darbą, iš dalies lemia aktyvią asmeninę poziciją kultūros atžvilgiu. Prieš atvykdamas į Lietuvą, respondentė buvo psichologiškai nusiteikusi, kad naujojoje kultūroje privalo aktyviai veikti: *hmm...Galbūt... Kas žino. Psichologiškai tai nuo pat pradžių jaučiausi, kad noriu būti aktyvi šios visuomenės narė, o ne stebėtoja. Visada žinojau, ko iš manęs tikisi ir ko noriu aš.*⁸² Vyrams, kurie į Lietuvą atvyko ne dėl mylimosios, psichologinę pagalbą teikė lietuvaitės: *iš pradžių tikrai jaučiausi truputį*

---

⁷⁷ Interviu su Manuel

⁷⁸ Interviu su Christiano

⁷⁹ Interviu su Nino

⁸⁰ Interviu su Stefania

⁸¹ Interviu su Stefania

⁸² Interviu su Stefania

pasimetęs, bet, reikia pasakyti, kad lietuvaitės man labai padėjo – nepalikdavo manęs vieno. Tai man padėjo nejausti nei pavoju, nei vienatvės. Dabar esu susižadėjęs su lietuve.⁸³ Intesyvus respondento bendravimas su moterimis lietuvėmis palengvino jo kultūrinės adaptacijos procesą. Vyras ir pats jautėsi atsakingas už savo adaptaciją Lietuvoje – žinojo, ko nori iš šio gyvenimo etapo: *taip, visada žinojau, ko noriu.*⁸⁴ Tyrimo rezultatai atskleidė, kad netgi tie italai, kurie prieš atvykdami į Lietuvą turėjo nemenką žinių bagažą apie šią šalį bei žinojo, ko tikisi iš naujosios kultūros, vis tiek **susidūrė su psichologinėmis problemomis**, pasireiškusiomis perdėtu susirūpinimu vandens ir maisto kokybe. *Dėl vandens – geras gal. Pradžioj man jis labai blogas atrodė, net iš čiaupo bijojau gert, nors žmona sakė: „Gerk, gerk, nieko neatsitiks.“ O aš vis tiek negerdavau. Dabar jau kartais geriu.*⁸⁵ Tie respondentai, kuriems vandens ir maisto kokybė kėlė įtarimų, itin dažnai plovėsi rankas. Toks elgesys rodo, kad tyrimo dalyviai patyrė nedidelį kultūrinį šoką: *taip, taip, tikrai ploviausi, net dabar dar būna tokių momentų, kai plaunu ir plaunu.*⁸⁶ **Higienos problemos Lietuvoje respondentams rūpesčių nekėlė**, tačiau net 3 iš 8 respondentų pabrėžia, kad tualetai mokymo įstaigose buvo nepakankamai švarūs: *Saulėteky tualetai siaubingi.*⁸⁷ Respondentas Dino irgi teigia, kad trūksta higienos tualetuose: *bet jau tualetai, tai visada beveik nelabai švarūs.*⁸⁸ Nė vienas iš apklaustųjų nepamini netvarkos Lietuvos gatvėse.

Dažnai dėl požiūrio į supančią aplinką ir gyvenimo būdo naujojoje kultūroje keičiasi migrantų įpročiai. Paklausti apie įpročių pokyčius, apsigyvenus Lietuvoje, respondentai vėl išreiškia skirtingas pozicijas, tačiau daugumos kalbintų italų **įpročiai išliko beveik tokie patys kaip ir Italijoje**. *Na..., kai atvykau, stengiausi, kiek įmanoma, išlaikyti tuos įpročius, kuriuos turėjau Italijoje. Pavyzdžiui, stengiuosi rengtis taip, kaip Italijoje, valgyti įprastus produktus, kuriuos valgydavau Italijoje. Na, tik gaila, kad nebegaliu Lietuvoje valgyti taip reguliariai kaip Italijoje, kai žmona pareina iš darbo, apie 18 val., tai tada sėdame vakarieniauti, o Italijoje valgydavau 20 val. Kartu paruošiame vakarienę. Bet iš esmės įpročiai nepakito.*⁸⁹ **Tie italai, kurių įpročiai keitėsi, pabrėžia, kad taip atsitiko dėl to, kad atsirado daugiau savarankiškumo ir reikėjo išmokti patiems tvarkyti savo gyvenimą:** *įpročiai pasikeitė, nes pati turiu organizuoti savo gyvenimą, apsipirkti, leisti pinigus, dirbti, o Italijoje baigiau studijas, gyvenau su tėvais, neturėjau tokios laisvės ir atsakomybės. Man patinka, kad čia esu laisva.*⁹⁰

---

⁸³ Interviu su Manuel

⁸⁴ Interviu su Manuel

⁸⁵ Interviu su Christiano

⁸⁶ Interviu su Christiano

⁸⁷ Interviu su Nino

⁸⁸ Interviu su Dino

⁸⁹ Interviu su Christiano

⁹⁰ Interviu su Stefania

Kuo daugiau individas susidomėjęs priimančios šalies kultūra, t.y. kuo daugiau dėmesio skiria šios kultūros normoms išmokti, tuo labiau tikėtina, kad jis įsitvirtins kitoje šalyje. **Integruotis į naująją kultūrą padeda ne tik kalbos mokymasis, bet ir literatūros skaitymas ta kalba, televizijos žiūrėjimas.** Tam, kad patobulintų savo lietuvių kalbos žinias, dauguma italų skaito lietuvišką spaudą, klauso radijo, žiūri lietuvišką televiziją. Tie respondentai, kurie lietuviškos televizijos nežiūri, teigia, jog taip elgiasi dėl to, jog jiems nepatinka filmų įgarsinimas, kai girdimas ir įgarsintojo, ir aktorius balsas: *nepatinka man filmų įgarsinimas, ta dviejų balsų mėsmalė.*⁹¹

Lietuvoje gyvenantys **italai tradicines lietuviškas šventes švenčia visada, o itališkas – tik pačias svarbiausias** arba tas, kurias organizuoja darbe. *Kas dėl švenčių, taip, stengiuosi išlaikyti savo kultūrą Lietuvoje. Švenčiu šventes, bet ne visas itališkas, kai kurių, ne tokių svarbių, nešvenčiu. Neturiu tokio poreikio. Lietuviškas šventes švenčiu visada su žmona ir jos giminaičiais.*⁹²

Daugiausia laiko respondantai praleidžia su lietuviais negu su savo tautiečiais. Toks apsisprendimas grindžiamas noru kuo aktyviau įsiliesti į lietuvių bendruomenę: kartais, bet aš nenoriu pats daug ryšių su italais Lietuvoje turėti, nes kuo daugiau lietuvių pažįstu, tuo didėja mano integracija. Žinoma, man patinka kartais susitikti su italais, bet labai atsirenku.⁹³ Be to, **italai išreiškia gana neigiamą nuostatą Lietuvoje gyvenančių tautiečių atžvilgiu.**

Pasiteiravus respondentų, kokius pagrindinius lietuvių ir italų kultūrų skirtumas įžvelgia, pateikiami šie: **ekonomiškai silpnesnė Lietuvos valstybė, lietuviai uždaresnio būdo nei italai, lietuvių ryšiai su šeimos nariais yra silpnesni.**

Išanalizavus šiuos aštuonis atvejus matyti, kad **tik vienas respondentas, italas Dino, patyrė kultūrinį šoką, pasireiškiantį nerimu, įtampa, praradimo ir netekties, socialinės atskirties jausmu, neaiškiu savo tapatybės suvokimu bei nevisavertiškumo jausmu.** Kiti septyni respondentai savo adaptacijos Lietuvoje pradžioje patyrė tik silpną kultūrinį šoką, kuris pasireiškė itin dažnu rankų plovimu, dideliu susirūpinimu vandens kokybe, savo tikslų Lietuvoje nesuvokimu, itin išreikštu poreikiu palaikyti kontaktus su italais, likusiais gimtojoje šalyje. **Iškirti kultūrinio šoko stadijas sunku, nes nei vienas iš respondentų nepatyrė itin didelio susižavėjimo naująją kultūrą, nebuvo ir antrojo etapo, vadinamo krize, kai užvaldo didelis pyktis, nusivylimas. Kiek aiškiau galima apibrėžti trečiąją stadiją – atsigavimą. Šis laikotarpis respondentų gyvenime prasidėjo maždaug po trijų mėnesių, kai jie pradėjo suprasti lietuvių kalbą, išmoko pagrindines lietuvių kultūros normas. Ketviroji – prisitaikymo prie**

---

⁹¹ Interviu su Nino

⁹² Interviu su Christiano

⁹³ Interviusu Fabio

naujosios kultūros stadija – pasireiškė tik Stefanios gyvenime. Visi kiti respondentai vis dar jaučiasi Lietuvoje nesavarankiški arba iš dalies nesavarankiški, be to, savęs nerealizavę arba realizavę tik iš dalies. Jie nuolat galvoja apie grįžimą į Italiją. Nors italai Lietuvoje jaučiasi gerai, tačiau teigti, kad šiuo metu jie išgyvena prisitaikymo stadiją būtų klaidinga dėl šios priežasties: **italai Lietuvoje jaučiasi gerai ne dėl to, kad jiems priimtina šalies kultūra, bet dėl to, jog žino, kad šis periodas jų gyvenime laikinas.** Išimtis italų Stefanios ir Gian Luca de Marco atvejai, nes šie respondentai naujojoje kultūroje jaučiasi visaverčiai – gerai moka lietuvių kalbą, dirba mėgstamą darbą, palaiko aktyvius ryšius su lietuviais, retai arba beveik niekada negalvoja apie grįžimą į Italiją.

4.2. Italų, gyvenančių Lietuvoje nuo 4 iki 7 metų, kultūrinės adaptacijos ypatumai: Marco, Luca ir Andrea atvejai

Šiame poskyryje analizuojami trijų italų adaptacijos ypatumai. Respondentas Marco Lietuvoje nuolatinai gyvena ketverius metus, Andrea – penkerius, Luca – 6. Pastebima tendencija, kad **daugiau nei trejus metus Lietuvoje gyvenantys tyrime dalyvaujantys italai jaučiasi kur kas labiau prisitaikę nei jų tautiečiai, kurie Lietuvoje yra mažesnę laiko tarpą.**

Daugiau nei trejus, bet mažiau nei septynerius, metus Lietuvoje gyvenantys italai **lietuvių kalbą moka gerai, tačiau ne visada ja bendrauja**, nes tam tikrose situacijose jaučia, kad kitas variantas – bendravimas lietuvių ar anglų kalba – gali abiem pusėms suteikti daugiau pasitenkinimo komunikacijos procese: *su tais, kurie kalba itališkai, tai priklauso... jei yra aukštesnių lygių studentai, tai su jais kalbu itališkai, nes jie to nori, bet apskritai lietuviškai aš kalbu.*⁹⁴ **Kokia kalba bendraujama dažnai lemia ne tik situacija, bet ir asmeniniai motyvai, pavyzdžiui, nuotaika: nuo nuotaikos priklauso. Nesu vien tik už lietuvių kalbą. Su lietuviais galima angliškai, itališkai bendrauti. Labai gabūs žmonės. Ypač kalboms.**⁹⁵ Ši mintis rodo, kad pašnekovas išvelgia lietuvių pranašumą – gebėjimą greičiau išmokti svetimą kalbą. Respondentas lietuvių kalbos nemokėjimą vertina ne per asmeninę, bet per visos italų tautos prizmę – neva italams sunkiau negu lietuviams išmokti kitą kalbą. Ne vienam tyrime dalyvaujančiam italui toks stereotipinis mąstymas neabejotinai apsunkina kalbos mokymosi procesą.

Tyrime dalyvaujantys ir daugiau kaip trejus metus mūsų šalyje gyvenantys italai aktyvių ryšių su savo tautiečiais Lietuvoje nepalaiko. Dauguma iš jų **su kitais italais susitinka retai, o su lietuviais bendrauja kiekvieną dieną. Pirmasis įspūdis, kurį italams padarė Lietuva, buvo itin šviesus, netgi, galima sakyti,**

---

⁹⁴ Interviu su Luca

⁹⁵ Interviu su Marco

idealizuotas: *Lietuva... Ech, ta Lietuva. Dabar ji mano žmona. Na, supranti, kaip meilė kokia didžiausia. Kai atvykau tai man ji atrodė svetinga, paskui, kai pradėjau verslo dokumentus tvarkytis, kiekviena diena vis sunkesnė buvo, galvojau, kad išprotėsiu, tiek popierių ir be kalbos lietuvių. Ištvėriau. Kaip ir pagerėjo savijauta, bet paskui vėl emociškai blogai buvo. Galvojau, kokio velnio aš čia atvažiavau, į šitą girtuoklių ir mušeikų kraštą. Paskui vėl nurimsta viskas viduje, kiti italai palaikė, paguosdavo, sakė neisterikuoti, nes ir jie patys tai praėjo. Aš neisterikuoju, bet kartas nuo karto vėl įkrentu į tą juodą duobę.*⁹⁶ Analizuojant šias mintis, matyti, kad pirminė emigranto susižavėjimo būseną tęsėsi labai neilgai – tol, kol vyras susidūrė su biurokratinėmis kliūtimis. Vėliau jo savijauta pagerėjo, tačiau ir vėl užvaldydavo depresinės būsenos. Tokie kultūrinio šoko požymiai leidžia daryti išvadą, kad respondento kultūrinės adaptacijos procesas nebuvo sklandus. Nors dabar šios būsenos jau yra pasitraukę, tačiau vis dar patiriama emocinių sukrėtimų, respondento žodžiais tariant, *įkrentama į juodą duobę*. Juoda duobė – tai gyvenimo etapai, kai buvimas Lietuvoje tampa sunkus – atsiranda vidinių prieštaravimų, dvasinės neramybės. Kiti italai tokių būsenų nepatyrė, arba patyrė kur kas mažiau depresines jausenas. **Susižavėjimas naujaja kultūra tęsėsi tol, kol buvo susidurta su pirmosiomis kliūtimis:** *kai atvažiavau, tai nemokėjau kalbėti lietuviškai. Aišku, buvo tam tikras stresas pirmas dienas, kai nežinai kaip elgtis.*⁹⁷ **Kai atsirado tam tikrų sunkumų, respondentai į Lietuvą pradėjo žiūrėti objektyviau, tačiau tai nepaskatino jų grįžti atgal į tėvynę.** Dabar, praėjus daugiau kaip trjems metams, **respondentai išvelgia pokyčių, pastebi, kad Lietuva labai pasikeitė:** *ai, iš pradžių man atrodė ji gana neturtinga šalis. Dabar, kur tau, viskas labai labai pažengę į priekį. Daugiau galimybių, Lietuva atviresnė pasauliui. Geriau priimama kitataučius. Viskas labai pasikeitė, anksčiau žmonės buvo mažiau pripratę prie turistų, užsieniečių. Dabar daug įmonių tarptautinių, žmonės daugiau keliauja, viskas labiau europietiška. Dabar daugiau galimybių daryti daug dalykų. Visi tai gali. Bet brangiau dabar čia gyventi – daugiau už nuomą mokėti reikia, brangesnis maistas.*⁹⁸ **Dauguma minimų pokyčių – pozityvūs, pagrindiniai – padidėjęs Lietuvos atvirumas pasauliui, didesnės darbo galimybės, lankstesnis požiūris į kitų tautybių piliečius.**

Visi trys respondentai **Lietuvą jau laiko savo namais, o į Italiją grįžta darbo reikalais.** Gimtojoje šalyje italai ilgai neužsibūna, sako nejaučiantys tokio poreikio, netgi priešingai – jei ten praleidžia daugiau kaip dvi savaites, pradeda jaustis blogai. Vis dėlto **neatmetama galimybė, kad bet kuriuo metu gali tecti grįžti į Italiją** – jei Lietuvos ekonominė situacija neleis pakankamai gerai uždirbti, arba jeigu Italijoje likusi respondentų šeima išreikš tokį pageidavimą: *gali būti, kad važiuosiu atgal į Italiją, jei ten bus geresnės*

---

⁹⁶ Interviu su Marco

⁹⁷ Interviu su Marco

⁹⁸ Interviu su Andrea

galimybės arba jeigu mano šeimai reikės manęs. Dabar dar nenusprendęs. Bet visada žinau, kad sugrįšiu į Lietuvą jos aplankyti. Gali būti, kad čia ir šeimą kursiu. Neaišku net kas bus rytoj. Mes turime tėvus, juk jiems ne 20 metų, jei tik reikės, iškart skubėsime pas juos. Negali juk būti vienoje vietoje dėl to, kad graži vieta, juk reikia ir dirbti. Aišku, pinigai dar nėra viskas, bet reikia juk už kažką duoną pirkti.⁹⁹

Visi trys respondentai **išreiškia susirūpinimą savo senatve Lietuvoje** – juos neramina tai, kokią pensiją gaus ir ar sukaupti pinigai leis gyventi be rūpesčių: *dirbi žmogus, o ar gausi pensiją ir kokią gausi – dilema. Aš bijau, kad nebūtų taip, jog nieko negausiu ir tada ką reiks daryt.*¹⁰⁰ Ilgą laiką Lietuvoje gyvenantys italai (nuo 4 iki 7 m.) sako, kad adaptacijos procesas vyko gana sklandžiai – nepatirta emocinių sukrėtimų. **Tik vienas italas susidūrė su didesne adaptacijos krize: kai atvykau tai nieko sunku nebuvo, bet paskui, tai man labai blogai buvo, daug sirgt pradėjau, vis sinusitas ir sinusitas. To niekada Italijoje nebuvo. Apskritai medikai sakė, kad imunitetas buvo labai nusilpęs. Po metų sveikata stabilizavosi, dabar kaip ažuolas ar kaip ten jūs sakote, kaip ridikas.¹⁰¹ Tokie **fiziniai sveikatos sutrikimai rodo, kad respondentas patyrė stiprų kultūrinį šoką, kuris tęsėsi beveik metus. Įveikti kylančias problemas vyrui padėjo lietuvių svetingumas: ypač tie studentai, kurie iš kaimo, labai malonūs.¹⁰² Kiti respondentai taip pat akcentuoja lietuvių geranoriškumą, tačiau pabrėžia, kad reikėjo įdėti pastangų. Vieni **respondentai įsilieti į lietuvių bendruomenę stengėsi kartu su jais vartodami alkoholį, valgydami tradicinį maistą, kiti – tiesiog bendravo.** Andrea, paklaustas, ar lietuviai svetingai priėmė į savo bendruomenę, atsako: *priėmė, priėmė, bet ir pačiam reikėjo pastangų įdėti. Bet, žinai, kai išeini su lietuviais, geri alų, mokaisi, daug alaus jie gėrė, man sunku buvo, kad tiek daug geria, bandžiau ir aš prie jų prisitaikyti, sekiau jų tradicijomis, gėriau degtinę, samagoną, valgiau cepelinus, bet visa tai labai greitai baigėsi. Tai dariau, kad geriau į jų bendruomenę įsiterpčiau, jie tai labai gerbia, kai mato, kad žmogus neatmeta jų kultūros. Aš tokios gėrimo kultūros kaip jie neturiu, daugiau taip nedarau.*¹⁰³ Šiuo atveju išryškėja pernelyg didelis, netgi destruktivus stengimasis įsilieti į naują kultūrą – **nesaikingas alkoholio vartojimas kaip priemonė suartėti su šios kultūros atstovais.** Tokias pastangas galima traktuoti kaip kultūrinio šoko reiškimąsi – respondentas nejautė fizinių sveikatos sutrikimų ar emocinių iškrovių, tačiau tokiu būdu, vartodamas alkoholį didesniais kiekiais nei įprastai, bandė integruotis.****

Italai, išgyvenę pradinius adaptacijos sunkumus, pradėjo objektyviau žvelgti į naują realybę, išskirdami pozityvius ir negatyvius aspektus naujojoje kultūroje. Pagrindiniai negatyvūs dalykai, kuriuos

---

⁹⁹ Interviu su Andrea

¹⁰⁰ Interviu su Andrea

¹⁰¹ Interviu su Luca

¹⁰² Interviu su Luca

¹⁰³ Interviu su Andrea

italai įvardija kaip apsunkinančius jų gyvenimą Lietuvoje – **socialinių garantijų trūkumas, dirbančiajam nepalanki mokesčių sistema, nesaikingas alkoholio vartojimas**. *Tik verslininkai gerai gyvena Lietuvoje. Valdžiai tai nerūpi.*¹⁰⁴ Marco išreiškia kritišką požiūrį dėl verslo apmokestinimo: *nepatinka dideli mokesčiai. Jie baigia pasmaugti smulkųjį verslą. Kur čia matyta. Dar nepatinka, kai Kubilių vis susiraukusį rodo...*¹⁰⁵ **Nemažai kritikos išreiškiama dėl lietuvių būdo bruožų** – netaktiškumo, nesugebėjimo pakankamai įvertinti kito žmogaus pastangų. *Kartais padarai kažką gero ir lietuviai tyli, gal jie vertina sau po nosimi, bet nepasako, mane tai erzina, tarsi turi pajudinti, kad kalbėtų. Kartais man atrodo, kad lietuviai nepakankamai išauklėti.*¹⁰⁶ Nepaisant kritikos, **italai gana palankiai vertina tokias lietuvių savybes kaip punktualumas, žodžio laikymasis, lietuvių atsakingas požiūris į draugystę ir meilę**. *Man merginų rimtumas ir atsakingas požiūris į šeimą patinka, artima širdžiai.*¹⁰⁷ Toks požiūris į lietuvių tautos atstovus kuria palankesnę Lietuvos vaizdą, leidžia pajusti glaudesnę santykį su šia šalimi. Kultūrinę adaptaciją palengvina ne tik šie dalykai, bet ir dvasinę atgaivą teikiančios veiklos, **ypač vertinama pramoga – maudynės lietuviškoje pirtyje**. Marco, atsakydamas į klausimą, ar atvykęs į Lietuvą jautė nerimą, įtampą, netekties ir praradimo jausmą, pateikia netiesioginį atsakymą: *kai su lietuviais kaimo pirty sėdžiu, tai nejaučiu.*¹⁰⁸ Toks atsakymas rodo, kad vyras vis dar periodiškai išgyvena šiuos jausmus, o tokių būsenų nejaučia tada, kai užsiima sau miela veikla. Kalbintiems respondentams **itin artima kaimo, gamtos kultūra: tas gamtos pajautimas. Buvimas gamtoje. Sėdėjimas ant žolės, miške. Su draugais, o dar geriau – vienam.¹⁰⁹ Luca dvasinę atgaivą ir relaksaciją randa būdamas agrarinėje kultūroje, tai buvo vienas iš pagrindinių jo ramsčių, kai pasiduodavo liūdesiui, mat stipresnių jausmų, tokių kaip nerimas, įtampa ar praradimo jausmas, vyras nejautęs: *stipriai tikrai neišgyvenau, kad esu Lietuvoje. Tik kartais. Ir aš nežinau, ar tai galima pavadinti įtampa, nerimu, praradimo jausmu, greičiau – liūdesiu.*¹¹⁰**

Įdomu tai, kad respondentas Andrea, paklaustas apie neigiamus gyvenimo Lietuvoje dalykus, pradeda vardyti pozityvius: *man patinka kaip lietuviai bendrauja su šeimomis, jie daug laiko praleidžia kartu. Gražu, kai visi vakarieniauja, Italijoje viskas kur kas greičiau, čia žmonės daugiau būna kartu, sėdi. Italijoje visos emocijos labai greitos... 10–20 min – viskas baigta, o čia, Lietuvoje, – valgo vieną valandą kartu, diskutuoja. Situacija politinė mane domina, bet nemanau, kad ji kažką man keičia, ar aš būčiau čia ar Italijoje. Dabar Lietuvoje mažai pinigų rinkoje. Sunku rasti kažkokią nišą savo verslui, nes lietuviai sunki*

¹⁰⁴ Interviu su Luca

¹⁰⁵ Interviu su Marco

¹⁰⁶ Interviu su Andrea

¹⁰⁷ Interviu su Marco

¹⁰⁸ Interviu su Marco

¹⁰⁹ Interviu su Luca

¹¹⁰ Interviu su Luca

*tauta, juos sunku suprasti, negali pasakyti, kad va – šitai jiems patinka, o tai – ne. Labai skirtingi visi. Be muzikos noriu suprasti, ką dar galiu veikti čia, Lietuvoje. Žinau daug pavyzdžių, kai žmonės pradėjo savo verslą ir staigiai – bankrotas. Noriu rasti naują ir perspektyvų dalyką.*¹¹¹ Tokia reakcija į klausimą gali byloti apie tai, kad žmogus yra pernelyg įsitraukęs į naujosios kultūros adoracijos procesą ir bando sau įteigti, kad negatyvių dalykų nėra. Kai Andrea kalba apie tai, kas lietuvių kultūroje jį žavi, **vardija lietuvių, kaip patriotų tautos, savybes**: *mane žavi tai, kad lietuviai vieningi, laimingi, patenkinti, kad yra lietuviai. Bet kartais mąsto, kad jie nieko negali išmokti iš kitų. Jie galbūt kartais... nežinau..., atrodo, kad galvoja: „Tu nieko negali man pasakyti, nes aš jau viską žinau“. Taip yra ne dėl to, kad jie jau tai žino, bet čia, mano nuomone, kaip koks kultūros bruožas, nenoras priimti kitų nuomonę, nepagrįstas atmetimas. Man atrodo, kad kai Tu nežinai, nieko čia blogo, priešingai – labai gerai išmokti. Kai man sako: „Ką Tu čia man sakai, atvykęs iš Italijos, juk čia negyvenai, nežinai kaip čia kas“. Aš tada galvoju: „O, Dieve, aš juk Tau nieko ir nesakau, jei nenori, neklausyk, tavo reikalas.“*¹¹² Paminėtas lietuvių bruožas – nepaisyti kitų pastabų – respondentui nepatinka, tačiau jis jį toleruoja. Nuo pat pirmųjų savo gyvenimo Lietuvoje dienų Andrea jautėsi gerai, vidinių dramų neišgyveno.

Labai dažnai emigrantai, išgyvenantys vidinę sumaištį, nebesuvokia savo tikslų naujojoje kultūroje. Analizuojami trys atvejai neįeina į šią kategoriją, nes **visi kalbinti asmenys aiškiai suvokė, ko nori ir žinojo būdus, kaip tai pasiekti**. *Realizavimo procesas vis dar vyksta ir dar yra nesibaigiantis ir labai gerai, nes jis neturi baigtis.*¹¹³

Respondentai aktyviai įsitraukę į Lietuvos kultūrinį gyvenimą, juos domina tai, kas vyksta Lietuvoje – lankomasi koncertuose, parodose, teatre. *Lietuvos kultūrinis gyvenimas yra aktyvus. Tik reikia domėtis ir eiti. Ir gali būti labai įdomu. Kai turiu laisvo laiko, stengiuosi dalyvauti renginiuose, kad neužsisėdėčiau.*¹¹⁴

Respondentai sako, kad lankymasis renginiuose bei kitose viešosiose vietose, pavyzdžiui, valstybės institucijose jų jau nebevargina, kiek daugiau sunkumų būta atvykus. Tyrime dalyvavę asmenys **laiko Lietuvą patogiai šalimi gyventi**. Visi trys respondentai – ir Luca, ir Marco, ir Andrea – **šiuo metu išgyvena ketvirtąją adaptacijos proceso stadiją – prisitaikymą**. *Aš čia galiu gerai gyventi, nesiskundžiu ir tie,*

---

¹¹¹ Interviu su Andrea

¹¹² Interviu su Andrea

¹¹³ Interviu su Luca

¹¹⁴ Interviu su Marco

*kurie gyvena su manimi ir tai pat mano aplinkoje, regis, nesiskundžia manimi. Nieko blogo nedarau. Jei yra galimybė, padedu visada, jei kažkas kitiems nepatinka – irgi į tai atsižvelgiu.*¹¹⁵

Šios respondento mintys rodo toleranciją naujosios kultūros atstovams, taip pat – prisitaikymą gyventi svetimoje šalyje nekeliant asmeninių ambicijų aukščiau nei kitų žmonių interesai.

Emigrantai itin dažnai susiduria ne tik su ištraukimo į visuomeninį gyvenimą problemomis, bet ir su perdėtu susirūpinimu vandens ir maisto kokybe – jiems atrodo, kad mityba svečioje šalyje gali sukelti problemų. Dėl šių priežasčių dažnai pasikeičia respondentų įpročiai. Italai, gyvenantys Lietuvoje ne daugiau kaip 7 m., mano, kad **maisto kokybė pakankamai gera, kiek prastesnė – vandens. Vanduo galbūt prastesnis. Maistas – ne, bet jis turi daug stiprių kvapų, kuriuos sukuria įvairūs prieskoniai. Naudoja daug prieskonių, tokių kaip česnakas... Daug naudoja. Maistas lietuviškas įprastai geras, mėsa gera. Aš valgau itališkus patiekalus. Lengva jų rasti.**¹¹⁶ Tokia **palanki respondento nuomonė apie lietuvišką maistą rodo jo prisitaikymą gyventi Lietuvoje** – Andrea nesako, kad itališko maisto kokybė geresnė, nors tai yra akivaizdu. Nors šios minties respondentas neišsako, bet jo pareiškimas, kad Lietuvoje valgo itališkus patiekalus, suponuoja mintį, jog lietuviškas maistas jam nevisiškai patinka. Kiti italai – ir Marco, ir Luca – maisto ir vandens kokybe Lietuvoje nesiskundžia, jie kur kas dažniau nei Andrea valgo lietuviškus patiekalus. *Viskas gerai dėl maisto ir vandens, nuo pat pradžių buvo gerai.*¹¹⁷ Tokios išvalgos rodo, kad respondentui jo gyvenimo Lietuvoje pradžioje nepasireiškė vienas iš kultūrinio šoko požymių – pernelyg didelis susirūpinimas vandens ir maisto kokybe. Italas Luca, paklaustas, ar jį tenkino maisto ir vandens kokybė Lietuvoje, nustemba: *taigi negi dabar karo metas?*¹¹⁸ Tokia reakcija į klausimą rodo, kad respondentui niekad nėra kilę minčių, jog maisto ir vandens kokybė Lietuvoje kelia psichologinių problemų.

Italai, atvykę į Lietuvą, rankų dažnai nesiplaudavo – pernelyg nesureikšmino pavojaus užsikrėsti kokia nors liga, kurią sukelia higienos trūkumas. Vyras sako, kad jo įpročiai, apsigyvenus Lietuvoje, beveik nepasikeitė. Klausimas dėl dažno rankų plovimo respondentams sukėlė juoko, į jį visi trys italai atsakė šiek tiek ironizuodami. Iš to matyti, kad dažnas **rankų plovimas buvo ne pernelyg išreikšto susirūpinimo higiena išraiška, bet darbo higienos dalis: plaunu, plaunu, kaip bare dirbdamas neplausi.**¹¹⁹ Ne visų respondentų įpročiai, apsigyvenus Lietuvoje, pasikeitė. **Pokyčiai įvyko dėl klimato sąlygų arba pasikeitusio statuso – respondentas vedė.** Vis dėlto šie pokyčiai nepakeitė esminių respondentų gyvenimo nuostatų, nesuformavo kitokio jų gyvenimo būdo, bet turėjo įtakos laisvalaikio

---

¹¹⁵ Interviu su Andrea

¹¹⁶ Interviu su Andrea

¹¹⁷ Interviu su Marco

¹¹⁸ Interviu su Luca

¹¹⁹ Interviu su Marco

leidimo formoms: *pirty daug lankytis pradėjau.*¹²⁰ Tai rodo, kad kultūrinės adaptacijos procesas vyko sklandžiai – jo eigos nekomplikavo staigūs įpročių pokyčiai, kurie neretai sukelia nemažai psichologinių problemų. *Įpročiai... Pasiliko visada beveik tokie patys. Čia šalta, ten karšta, tai reikia apsirengti šilčiau, bet vidiniai įpročiai...Vaikštau Lietuvoje daugiau, čia viskas arčiau, gyvenu centre, nėra būtinybės vairuoti. Taksi taip pat pigiau Lietuvoje nei Italijoje.*¹²¹ Pastebėtina, kad Andrea, atsakydamas į bet kokį interviuotojo užduotą klausimą, visada pamini daugiau pozityvių nei negatyvių dalykų. Tokia reakcija rodo, kad Lietuva respondentą žavi, kad jis čia jaučiasi gerai ir neišgyvena vidinės krizės. Nepastebėta netgi laikinos adaptacijos krizės momentų.

Kiekvieno respondento atvejis yra unikalus, tačiau pastebėtinose bendros tendencijos – **tie italai, kurie atvykę į naująją kultūrą turėjo pagalbinių, teikiančių psichologinę ir materialinę pagalbą, adaptavosi greičiau, o jų kultūrinės adaptacijos procesas buvo sklandesnis.**

Italams kultūrinę adaptaciją labiausiai palengvino draugai lietuviai. Prie to prisidėjo ir lietuviškos spaudos skaitymas, lietuviškos televizijos žiūrėjimas: *lietuviškos laidas pažiūriu, skaitau laikraščius, knygas.*¹²² Pastebėta, **kad laikraščius skaito tie italai, kurie domisi politiniais ir ekonominiais įvykiais Lietuvoje, taip pat tie, kurie mano, kad Lietuvoje galėtų gyventi ilgą laiką – gal netgi iki senatvės. Kai nedirbu, tai daug žiūriu, gaudau naujienas, kas čia vyksta Lietuvoje.**¹²³ **Tie respondentai, kurie aktyviai domisi Lietuva, Italijos nepasiilgsta. Nepasiilgstu Italijos, nes čia turiu viską, ko man reikia, išskyrus šeimą. Bet esu suaugęs žmogus, tai nėra problema, kai yra pinigų ir gali nuvykti aplankyti.**¹²⁴ Kitas respondentas – Marco – ilgesio Italijai nejaučia dėl trijų priežasčių: jaučiasi laimingas kartu su žmona lietuve, jį džiugina tai, kad turi vaiką ir darbą: *galima sakyti, kad nesuilgiu. Turiu žmoną lietuvę. Gražų vaikutį. Vis dar dirbu. Ko dar reikia. Lietuvaitė buvo mano tikslas, labai norėjau, kad vaikutis gražus gimtu.*¹²⁵ **Tie italai, kurie jaučiasi visapusiškai realizavę savo tikslus Lietuvoje, šią šalį vadina namais, be to, nemano, kad Lietuvos ir Italijos kultūros labai skirtingos.** Italias Andrea sako, kad **prie sėkmingo kultūrinės adaptacijos proceso Lietuvoje labiausiai prisidėjo asmeninis noras būti šioje šalyje bei lietuvių pagalba: jeigu nenori būti tam tikroje šalyje, niekad čia nesijausi gerai ir galų gale – išvažiuosi.**¹²⁶ Toks mąstymo būdas neabejotinai reiškia, jog respondentas įsitikinęs, kad **kultūrinės adaptacijos procesą pakreipti pozityvia linkme labiausiai gali pats individas – jei jis suvokia, kad to iš tikrųjų nori ir**

---

¹²⁰ Interviu su Luca

¹²¹ Interviu su Andrea

¹²² Interviu su Luca

¹²³ Interviu su Marco

¹²⁴ Interviu su Andrea

¹²⁵ Interviu su Marco

¹²⁶ Interviu su Andrea

reikia, didelių sunkumų nekyla, o tie dalykai, kurie apsunkina adaptaciją, įveikiami savo pastangomis bei su kitų žmonių pagalba, jei ji priimama ir nėra nesąmoningos atmetimo reakcijos.

Italai, gyvenantys Lietuvoje nuo 4 iki 7 metų jau jaučia lietuvišką tapatybę – švenčia lietuviškas šventes, yra išmokę pagrindines lietuvių kultūros normas. Visi trys respondentai **nejaučia poreikio švęsti itališkas šventes, tačiau kai kurie tai daro iš įpročio arba dėl to, kad jas nori švęsti lietuvių žmona. Aš labiau lietuvis jau. Kaip žmona nori, taip ir darom, jei ji nori švęsti itališkai, švenčiame, bet man nėra tragedija, jei ir nešvęstume.**¹²⁷ Toks požiūris į itališkų švenčių kultūrą rodo, kad italai jau praradę dalį savo itališkos tapatybės ir perėmę nemažai lietuvių kultūros bruožų – noriai švenčia lietuviškas šventes arba su lietuviais, arba su kitais Lietuvoje gyvenančiais italais. *Dažniau aš lietuviškas šventes švenčiu. Gyvendamas Lietuvoje daug metų jau ir pamirštu kartais, kada būna tos itališkos šventės. Aišku, kartais švenčiu itališkas šventes, nėra dėl šito dalyko nostalgijos, jei ir nepašvenčiu.*¹²⁸

Italai Lietuvoje jau senokai jaučiasi įleidę šaknis, jų nebestebina Lietuvos realybė – chaotiška ekonominė ir politinė situacija, žmonių gyvenimo būdas – kitoki nei Italijoje tėvų ir vaikų tarpusavio santykiai. Jauniems žmonėms Italijoje daugiau tėvai gali padėti. O čia...Lietuvoje... Iš kur čia padėsi, kai mėnesio pabaigoje pats vos galą su galu suduri.¹²⁹ Tokios respondento įžvalgos rodo, kad **socialiniai santykiai suvokiami gana aiškiai – nėra atotrūkio tarp ekonominės situacijos ir kasdieninio žmonių gyvenimo.** Socialinė realybė suvokiama adekvačiai, netgi bandoma sugretinti dvi šalis, analizuoti, kodėl vyksta vienoki ar kitoki procesai. Vis dėlto **italai, kalbėdami apie Lietuvos ir Italijos kultūrų skirtumus, dažniau akcentuoja ne politinius ar ekonominius dalykus, bet asmenines lietuvių savybes. Žinai, kas skirtinga... tai, kad lietuviai turi daug tarpinių variantų tarp TAIP ir NE. Italijoje yra arba taip, arba ne. Lietuvoje – gal, o, bet o jeigu, ne, todėl, gal. Ir paskui tik taip arba ne. Kartais kalbama valandų valandas, kartojamasi, tada priimamas sprendimas. Merginos labai gražios pas jus. Čia viskas kur kas ramiau, mažiau streso, žmonės ramesni, o Italijoje visi labai stresuoti, viską daro labai greitai.**¹³⁰

Apibendrinant italų, Lietuvoje gyvenančių nuo 4 iki 7 metų, kultūrinės adaptacijos procesą, reikia pasakyti, kad jis vyksta sklandžiai. Ir Andrea, ir Luca, ir Marco šiuo metu išgyvena ketvirtąją adaptacijos proceso stadiją – prisitaikymą. **Italai stengiasi gyventi Lietuvoje taip, kad jų buvimas neapsunkintų nei kitų, nei pačių gyvenimo.**

---

¹²⁷ Interviu su Marco

¹²⁸ Interviu su Andrea

¹²⁹ Interviu su Marco

¹³⁰ Interviu su Andrea

4.3. Italų gyvenančių Lietuvoje nuo 7 iki 18 metų, kultūrinės adaptacijos ypatumai: Christiana ir Luca de Angelis atvejai

Magistro darbo autorei Lietuvos valdžios institucijos negalėjo pateikti duomenų apie ilgiausiai Lietuvoje gyvenančius italus. Taip yra todėl, kad ne visi italai yra užsiregistravę kaip nuolatinei Lietuvoje gyvenantys piliečiai. Pasitelkus asmeninių ryšių tinklą, išsiaiškinta, kad **ilgiausiai Lietuvoje gyvena respondentas Luca de Angelis – jau aštuoniolika metų**. Šis italas į Lietuvą atvyko 1992 m. Pagrindinis motyvas – nepasitenkinimas gyvenimu Italijoje. Kiek trumpiau – septynerius metus Lietuvoje apsistojo italų kalbos mokytoja Christiana. Ji apsisprendė apsigyventi Lietuvoje dėl darbo galimybių. Moteris puikiai moka lietuvių kalbą. Ja laisvai kalbėti pradėjo praėjus metams nuo atvykimo. *Su lietuviais kalbu lietuviškai arba itališkai. Itališkai kalbu tada, kai jie kalba itališkai, bet kur kas dažniau lietuviškai, nes manau, kad tai didesnė pagarba jiems. Jie tai vertina. Turiu pasakyti, mano darbo pobūdis lemia, kad beveik visada esu su lietuviais. Žinai... Aš turiu draugų lietuvių ne tik darbinėje aplinkoje.*¹³¹ Ši citata rodo, kad respondentė **atsižvelgia į naujosios kultūros atstovus, juos vertina ir neapsimėtinai stengiasi prisitaikyti prie jų**. Siekis su lietuviais bendrauti jų gimtąja kalba rodo respondentės toleranciją lietuvių atžvilgiu ir pagarbą jiems. Žurnalistas Luca de Angelis lietuviškai išmoko gana greitai – po metų nuo atvykimo. Tam įtakos turėjo asmeninis noras – respondentas jautė poreikį, nes jam reikėjo dirbti su lietuviais, be to, labai patiko lietuvių moterų draugija. Atvykęs į Lietuvą, respondentas suprato, kad ši šalis nėra europietiška, kad čia gajus sovietinis požiūris: *kai atvažiavau pirmą kartą, tai Lietuva buvo tik išsivadavusi iš Sovietų Sąjungos, tai, aišku, kad ir atrodė kaip sovietinė šalis. Dabar, aišku, daug pakitusi. Nepasikeitė žmonių, tarp jų daugiausia vyrų mentalitetas. Labai daug tų sovietinių idėjų juose, taip jie labai persisunkę žemės ūkio tradicijų. Su moterimis geriau, jos pakeitė savo viziją, adaptavosi geriau, tapo europietiškesnės, žymiai geriau nei vyrai.*¹³² Respondento išreikšta pozicija dėl lietuvių vyrų konservatyvumo atrodo kiek stereotipiška, atsižvelgiant į tai, kad jis mažai bendrauja su vyriškos lyties atstovais, tačiau, kita vertus, šis požiūris gali būti šių silpnų ryšių priežastis. **Pastebima tendencija, kad kuo ilgiau italų tautybės žmogus gyvena Lietuvoje, tuo silpnesni jo ryšiai su tautiečiais, gyvenančiais ir Lietuvoje, taip pat su likusiais Italijoje**. Respondentams nekyla sunkumų organizuojant savo komunikacijos procesą. Su lietuviais italai kontaktus palaiko kiekvieną dieną, nes susitinka darbe, **su italų bendruomene Lietuvoje jų ryšys labai silpnas**.

---

¹³¹ Interviu su Christiana

¹³² Interviu su Luca de Angelis

Italė Christiana savo tautiečius dažniausiai sutinka tik vieną kartą per metus, jei nekalbėsime apie tai, kad ji dirba Italų kultūros institute kartu su kitais italais, tačiau jos darbas tiesiogiai susijęs su lietuviais, kuriuos moteris moko italų kalbos: *neturiu ryšių su italų bendruomene Lietuvoje. Turiu ryšių tik su mokytojais italais, kurie dirba Italų kultūros institute. Sakykime, kad vienintelis momentas, kai susitinkame visi italai, yra birželio antroji, kai Italijos ambasada Lietuvoje organizuoja Italijos Respublikos šventę. Būna didelė šventė, visi susirenka švęsti. Ir aš einu. Dėl bendros idėjos. Bet... Na, man tai nėra būtinybė.*¹³³

Tai, kad moteris nejaučia poreikio dažnai matytis su savo tautiečiais, rodo, kad jai nereikia tautiečių palaikymo, ji jaučiasi savimi pasitikinti, galinti visavertiškai organizuoti savo gyvenimą Lietuvoje – pasitiki naująja kultūra, jaučiasi atsakinga ne tik už save, bet ir už kitus žmones, kurie susiję su jos tiesiogine veikla – italų kalbos dėstymu. Christiana nemano, kad ji Lietuvoje yra pranašesnė už kitus savo tautiečius. Ji pozityviai, tačiau gana kukliai vertina savo gyvenimo Lietuvoje periodą – tikina, kad daro tai, ką sugeba geriausiai. Ji, skirtingai nei Luca de Angelis, yra mažiau kategoriška kalbėdama apie lietuvių ir italų santykius. Savo verslą Lietuvoje prieš aštuoniolika metų pradėjęs Luca de Angelis jau atvykęs suprato, kad jis čia gali labai daug nuveikti, kad yra pranašesnis už čia gyvenančius žmones: *na, aišku, kai atvykau tuo metu lietuvių mentalitetas skyrėsi kaip naktis ir diena, todėl aš visada sakydavau, kad esu vyras iš ateities, atvažiuojantis pas jus. Paaiškinti Lietuvai kaip dirbti, gyventi. Dabar man sunkumas yra, sakyčiau tas, kad kartais žmonės nenaudoja savo intelekto. Nepakankamai išnaudoja, negali išmanyti, kaip išspręsti situaciją, rasti kitą kelią.*¹³⁴ Šis vyro požiūris ir dabar nepasikeitęs, jis vis dar įsitikinęs, kad **lietuviai yra riboti – ne visada sugeba praktiškai ir produktyviai pritaikyti savo žinias.** Tokį požiūrį suformavo patys lietuviai – tie, kuriuos Luca de Angelis sutiko pirmaisiais savo gyvenimo Lietuvoje metais. Jis nepakito todėl, kad vėliau vyras nebesistengė jo keisti – **sąmoningai nepasirinkdavo lietuvių vyrų draugijos, mieliau mėgėdavosi moteriška kompanija.** Toks gana kategoriškas respondento požiūris nesutrukdė jam sėkmingai dirbti Lietuvoje, nepaisant to, kad tokį savo požiūrį apie lietuvius atvirai deklaruodavo ne tik darbe, bet ir laisvalaikio aplinkoje: *lietuviai žinojo, ką aš apie juos manau. Jie gana draugiškai elgiasi su užsieniečiais, bet tarpusavyje nelabai.*¹³⁵ Tokios mintys atskleidžia, kad Luca de Angelis kritiškai atsiliepia ne tik apie lietuvių ir italų santykius, bet ir apskritai apie lietuvių santykius su savo tautiečiais. Nepaisant to, vyras per aštuoniolika savo gyvenimo metų Lietuvoje čia jaučiasi ištvirtinęs – į Italiją vyksta tik darbo reikalais: *kartą per mėnesį grįžtu, bet tik dėl darbo.*¹³⁶

---

¹³³ Interviu su Christiana

¹³⁴ Interviu su Luca de Angelis

¹³⁵ Interviu su Luca de Angelis

¹³⁶ Interviu su Luca de Angelis

Ir Christianos, ir Luca de Angelis pradinis pasirengimas gyventi Lietuvoje buvo silpnas, tačiau kultūrinės adaptacijos proceso eiga buvo sklandi. Pirminis išpūdis, kurį Christianai padarė Lietuva – itin pozityvus: *kai tik atvykau, man Lietuva padarė labai didelį išpūdį. Prieš atvykdama į Lietuvą buvau buvusi Rumunijoje ir galvojau, kad visos Rytų valstybės bus daugmaž panašios. Tikėjausi rasti Lietuvą labai neturtingą, purviną, netvarkingą, tokią kaip Rumunija. Kai atvykau, pasakiau sau: „O, ne, nėra taip, kaip įsivaizdavau, matau, kad šioje šalyje daugmaž taip kaip Vokietijoje, Austrijoje ir kitose pažengusiose Europos valstybėse. Dabar mano nuomonė apie Lietuvą labai gera. Man patinka tvarka, švara.¹³⁷* Pastebėtina, kad pirminis išpūdis iki šiol nepasikeitęs, mat respondentė vis dar Lietuvą mato tokią, kokią matė atvykusi. **Adaptacijos proceso neapsunkino netgi išankstinis nusistatymas,** kad Lietuva bus tokia netvarkinga kaip ir kitos moters aplankytos rytų šalys. Kiek daugiau sunkumų sukėlė kalbos barjeras. Christiana, kaip ir daugelis jos tautiečių, į Lietuvą atvyko nemokėdama kalbos, tačiau jau su ja susipažinusi. **Sunkumų Christianai sukėlė anglų kalbos nemokėjimas.** Skirtingai nei Luca de Angelis, kuris atvyko į Lietuvą nemokėdamas lietuviškai, Christiana negalėjo susišnekėti su vietiniais gyventojais angliškai. *Kai atvykau, buvo labai sunku, nes nekalbėjau nei lietuviškai, nei angliškai. Pradžioje galėjau kalbėti tik su vertėjos pagalba. Draugė italė man padėjo, kuri kalbėjo lietuviškai. Norėjau pasakyti daug dalykų, bet negalėjau. Dar viena problema – oras. Ne, ne šaltis, nes jei šalta, juk gali labai šiltai apsirengti, problema tapo saulės trūkumas. Labai trūko saulės. Jos Lietuvoje mažai, viskas pilka... Man emociškai buvo sunku. Atsimenu siaubingą gruodį, pirmąjį savo atvykimo mėnesį. Visą mėnesį nebuvo saulės. Negalėjau kvėpuoti.¹³⁸* **Psichologines problemas,** kilusias dėl negalėjimo savęs išreikšti ir atšiaurių klimato sąlygų, **respondentei išspręsti padėjo lietuvių svetingumas. Tai rodo, kad lietuviai respondentei tapo psichologinės pagalbos teikėjais.** Respondentė pabrėžia, kad ši pagalba nedavė rezultato iš karto – reikėjo sulaukti, kada lietuviai parodys tikrąjį, neužslopintą draugiškumą. *Svetingai priėmė, nors iš pradžių lietuviai yra uždari, nedraugauja lengvai, bet jei turi kantrybės išlaukti, kol jie atsiskleis, jei parodai pasitikėjimą, jie tampa labai geri, svetingi, bendrauja noriai. Manau, kad jie laukia, kol kitas žmogus parodys daugiau dėmesio, jie išdidūs, nenori parodyti šiltų jausmų pirmi. Tai mano patirtis.¹³⁹* Tokios respondentės mintys rodo, kad ji pakankamai įsigilinusi į lietuvių mentalitetą, suvokia kultūrinius skirtumus ir juos vertina. Šis suvokimas leidžia respondentei geriau organizuoti savo ir lietuvių santykius – bendrauti su jais atsižvelgiant į lietuvių būdo bruožus.

---

¹³⁷ Interviu su Christiana

¹³⁸ Interviu su Christiana

¹³⁹ Interviu su Christiana

Ir Christiana, ir Gian Luca geriau jaučiasi Lietuvoje negu Italijoje. Respondentė Christiana sako, kad į savo šalį grįžta vieną kartą per metus: *ne, nedažnai, aš grįžtu vieną kartą per metus, vasarą. Žinai... Grįžtu, kai mažiau darbo – kai studentai atostogauja, tada pabūnu Italijoje tris keturias savaites, bendrauju su šeima, važiuoju prie jūros, o paskui – vėl į Lietuvą.*¹⁴⁰ Analizuojant šią citatą matyti, kad grįžimas į Italiją respondentei yra ne būtinybė, bet pramoga ir pareiga savo šeimai. Gian Luca de Marco dažnai vyksta į Italiją darbo reikalais, jis sako, kad jei ne darbas – ten važiuotų retai. Abu respondentai Lietuvą laiko savo namais, tačiau **negaili kritikos, kalbėdami apie įvairius Lietuvos socialinio, ekonominio ir kultūrinio gyvenimo momentus.** Respondentei Christianai Lietuvoje labiausiai nepatinka žiniasklaidos kokybė: *nesupyk, bet spauda Lietuvoje ne tokio aukšto lygio kaip Italijoje. Na, pavyzdžiui, kai Čilėje buvo žemės drebėjimas, aš tą dieną skaičiau „Lietuvos rytą“, bet neradau žinių apie tai, nors jau ryte buvau perskaičius žinutę internetinėje Italijos spaudoje. Manau, kad kartais lietuviška spauda nėra aukšto lygio, kalba daug apie skandalus, apie privatų politikų gyvenimą, bet trūksta tarptautinio žvilgsnio. Lietuva labai maža, nevisad pavyksta globaliai žiūrėti.*¹⁴¹ Toks **kritiškumas Lietuvos žiniasklaidos atžvilgiu** rodo, kad nuolat sekasi įvykiai, nušviečiami žiniasklaidoje. **Analizuojama ne tik tai, kas rašoma, bet ir kaip pateikiamos naujienos.** Nors Christiana sako, kad kartais jai vis dar sunku skaityti lietuvišką spaudą dėl sudėtingų kalbinių konstrukcijų ir specifinių terminų, vis dėlto išsakyta mintis rodo, kad moteris pernelyg kritiškai kalba apie savo gebėjimus suvokti tai, apie ką kalba Lietuvos spauda. Kur kas daugiau dalykų respondentė pamini paklausta, kas Lietuvos kultūroje jai yra artima: *man patinka Lietuvos istorija... Patinka kaip lietuviai kovojo dėl savo laisvės. Mačiau tūkstantmečio parodą Lietuvoje, man ta dalis patiko finalinė, kur buvo visi dokumentai, susiję su rusų okupacija, DVD kovo vienuoliktosios, žiūrėjau ir verkiau. Sakiau sau: „Pažiūrėk, kokie žmonės, kokia tauta, kaip jie mokėjo kovoti dėl savo laisvės.“*¹⁴²

Respondentė **jaučia stiprų ryšį su Lietuvos kultūra, ją jaudina istoriniai momentai – ypač lietuvių kovos už savo laisvę.** Kol šis suvokimas išsikristalizavo, reikėjo nemažai laiko – **keitėsi ne tik mąstymo būdai, bet ir dvasinės būsenos – nuo sutrikimo iki euforijos: jaučiausi pasimetusi truptį... Bet čia tik iš pradžių... Ir tai tik dėl kalbos. Nuėjusi į kavinę net negalėdavau pasakyti, kad noriu arbatos arba, pavyzdžiui, negalėdavau pasidaryti studento pažymėjimo, užsipildyti dokumentų. Net atviručių nusipirkti spaudos kioskelyje būdavo problema, turėdavau prieš išeidama iš namų visus žodžius susirasti žodyne, užsirašyti, o paskui, sutelkusi visas įmanomas pastangas, pasakyti pardavėjai. Komunikacija buvo sunki. Dėl kitų dalykų, na, pavyzdžiui... Pavyzdžiui, dėl judėjimo – Vilnius nedidelis miestas, iškart susiorientavau,**

---

¹⁴⁰ Interviu su Christiana

¹⁴¹ Interviu su Christiana

¹⁴² Interviu su Christiana

kur važiuoti, kur randasi man reikalingi objektai. Kai man pavykdavo viską padaryti pačiai – jausdavau toki stiprų ir gerą jausmą, net nežinau kaip jį įvardyti.¹⁴³ Išanalizavus šį Christianos pasisakymą, tampa aišku, kad moteris stipriai išgyveno dėl to, kad pirmaisiais savo gyvenimo Lietuvoje mėnesiais nesijautė savarankiška. Vis dėlto tai moters psichologiškai nepaveikė – ji išliko tvirta, netgi tada, kai negalėdavo išsiversti be kitų pagalbos. Tam, kad situacija pasikeistų, Christiana dėjo nemažai pastangų – **skyrė daug dėmesio lietuvių kalbai mokytis**. Kryptingas tikslo siekimas moteriai padėjo atsitolinti nuo problemų ir susikoncentruoti į dalykus, kurie svarbūs tolimesniam gyvenimui naujojoje kultūroje.

Italas Luca de Angelis, paprašytas prisiminti, su kokiomis problemomis susidūrė pirmaisiais gyvenimo Lietuvoje mėnesiais, neprisimena, kad būtų buvę pernelyg sunku. Jis pamini tik kalbos barjerą ir lietuvių vyrų netaktiškumą, kuris gerokai apsunkindavo ne tik darbinius, bet ir asmeninius santykius. Šiuo metu **respondentui labiausiai nepatinka tai, kaip vyrai elgiasi su moterimis**. *Ko negaliu suprasti, kaip vyras traktuoja moteris. Beveik kaip arabų situacija. Na, tarp normalios ir arabų. Labai prastai, vyrai, mano nuomone, Lietuvoje, vieni iš durniausių Europoje, moterys – vienos iš protingiausių. Aišku, ne vis vyrai tokie, bet manau, apie 80 proc. Lietuvos vyrų žodis stuobrys – komplimentas.*¹⁴⁴ Čia atskleidžiama dar viena priežastis, kodėl respondentas vengia bendrauti su lietuviais vyrais – laiko juos stuobriais. Žinant tai, kad respondentas praleidžia labai mažai laiko su vyrais, tokios išvalgos atrodo pernelyg kategoriškos ir nepagrįstos.

Luca de Angelis sako, kad Lietuvos kultūroje jį **žavi gebėjimas pozityviai žvelgti į mirtį, suvokimas, kad mirtis – tai naujas gyvenimo etapas**, mokėjimas kartu prie pietų stalo prisiminti velionį. Tokio papročio nėra Italijoje. *Kas man labai patiko ir pasidariau savo, kaip lietuviai žiūri į mirties atvejį. Pas mus viskas labai liūdna, o čia – man labai patinka gedulingų pietų tradicija. Jie galvoja, kalba, gieda. Kai Italijoje mirė man artimas žmogus, aš taip padariau Italijoje, visi buvo labai patenkinti. Jei dar kada reikės, neduok Dieve, vėl taip padarysiu.*¹⁴⁵ **Tai, kad italas perėmė lietuviškąsias tradicijas ir jas taiko praktiškai, rodo visavertę jo integraciją į lietuvių kultūrą. Kad kultūrinės adaptacijos procesas bus sėkmingas rodė ir pirminė respondento reakcija į naująją kultūrą – vyras nepatyrė nerimo, įtampos, nejautė netekties ir praradimo jausmo. Ilgesys savo šaliai ir jos kultūrai aplankydavo retai, jis nesukeldavo vidinės sumaišties – neišbalansuodavo vertybių ir nepakeisdavo gyvenimo būdo.**

Ir Christiana, ir Luca de Angelis pakankamai aiškiai suvokė savo tikslus naujojoje kultūroje. Respondentė Christiana sako, kad dar prieš atvykdama į Lietuvą žinojo, kaip turės organizuoti savo

---

¹⁴³ Interviu su Christiana

¹⁴⁴ Interviu su Luca de Angelis

¹⁴⁵ Interviu su Luca de Angelis

gyvenimą Lietuvoje: *žinojau, kad turiu gerai atlikti savo darbą, nekelti problemų kitiems, išmokti kalbą, pažinti kultūrą, suprasti bendravimo stilių, išmokti pagrindines kultūrines normas. Taip... taip, pakankamai jaučiuosi Lietuvos pilietė. Gana aktyvi.*¹⁴⁶ **Aiškus savo tikslų naujojoje kultūroje suvokimas gerokai palengvina migranto adaptaciją, tačiau tai nereiškia, kad toks individas susidūręs su kitomis gyvenimiškomis problemomis nepuls į depresiją.** Labai dažnai vienas iš pagrindinių stresorių, apsunkinančių migrantų adaptaciją – apsilankymas valdžios institucijose. Christiana, paklausta, ar sukeldavo sunkumų apsilankymas Lietuvos valdžios institucijose, sako, jog tai kėlė itin daug rūpesčių: *dėl darbo turėjau eiti į įvairias įstaigas, pradžioje buvo kaip drama, nuolat bijojau, dabar viską suprantu, kaip kas funkcionuoja. Taip pat sutinku labai daug žmonių ten, kurie, suprasdami, kad aš nesu Lietuvos pilietė, su manimi labai gražiai bendrauja ir padeda. Mokesčių inspekcijoje ir „Sodroje“ labai padeda, na, o Migracijos departamente nelabai. Arba, pavyzdžiui, kad ir dabar, mano gydytoja poliklinikoje mane labai myli, kiekvieną kartą, kai tik ateinu, ji su manimi 20 minučių kalba apie Italiją, o 5 minutes apie mano sveikatą. (Juokiasi).*¹⁴⁷ Išspręsti šias problemas respondentei padėjo čia jau kurį laiką gyvenanti draugė italė, o šiuo metu pagalbos nebereikia. Iš pasisakymo matyti, kad šiuo metu moteris nusiteikusi itin pozityviai – jai patinka **lietuvių rodomas dėmesys**. Moteris jaučiasi stipriai įsitraukusi į Lietuvos kultūrinį gyvenimą. *Man labai patinka tradicinė lietuvių muzika, folkloras, visa lietuvių etnografija. Tik va, daug dirbu, neturiu daug laiko tam. Na, manau, kad nuo pat pradžių domėjausi ir dabar domiuosi, niekas nepasikeitė.*¹⁴⁸ Susidomėjimas Lietuvos kultūriniu gyvenimu patvirtina Christianos išsakytą mintį, kad jai svarbu tai, kas vyksta Lietuvoje. Abu respondentai prieš atvykdami į Lietuvą turėjo nemažų ambicijų darbo srityje. Abiems pavyko jas įgyvendinti, tačiau **nei vienas iš respondentų nesijaučia pasiekęs viską, ką norėjo**. Tai rodo, kad **kultūrinės adaptacijos procesas vis dar vyksta**. *Vieni tikslai įgyvendinti, dabar kitus bandau. Vieną kartą galvoji, kad jau viską padariau, ką norėjau, o kitą – kad dar tiek daug kovų nelaimėtu.*¹⁴⁹

Atsakydami į klausimą, kaip vertina maisto ir vandens kokybę Lietuvoje, italai išdėsto aiškia poziciją – **pirmaisiais gyvenimo mėnesiais Lietuvoje abiem italams nepatiko maisto ir vandens kokybė**. Šiuo metu Christiana sako jau susitaikiusi su tuo, kad lietuviška virtuvė šiek tiek skurdesnė negu itališka, o Gian Luca de Marco vienareikšmiškai teigia, kad maistas ir vanduo kur kas prastesnis nei jo gimtojoje šalyje. *Vandens ir maisto kokybė iš pradžių atrodė šiek tiek prastesnė, nes, na, tu žinai, kad italų virtuvė labai gera. Lietuviška – šiek tiek neturtinga – mažesnis pasirinkimas, prastesnė kokybė. Bet dabar*

---

¹⁴⁶ Interviu su Christiana

¹⁴⁷ Interviu su Christiana

¹⁴⁸ Interviu su Christiana

¹⁴⁹ Interviu su Luca de Angelis

*jau esu pripratusi ir prie to, nebevargina. Man labai patinka dar grietinė, sūreliai. To nėra Italijoje.*¹⁵⁰ Nors respondentės netenkina menkas daržovių pasirinkimas, ji lietuviškoje virtuvėje išvelgia ir privalumų – vertina produktus, kurių negamina jos šalyje. Moteris sako, kad atvykusi į Lietuvą, **neišgyveno dėl higienos dalykų: pradžioje, kai atvykau tikrai nemaniau, kad Lietuva purvina. Vienintelis dalykas, kurį atsimenu, tas, kad universiteto tualetai buvo nelabai švarūs.**¹⁵¹ Respondentė, paklausta, ar atvykusi į Lietuvą dažniau nei įprastai plovėsi rankas, šį faktą paneigia. Nors moteris patyrė daugelį kultūrinio šoko bruožų, **jos nevargino pernelyg didelis noras dažnai plautis rankas.**

Respondentų įpročių pokyčius lėmė naujas gyvenimas etapas Lietuvoje. **Daugiausiai pokyčių įvyko dėl pasikeitusio gyvenimo būdo.** *Iš pradžių valgiau taip, kaip Italijoje, labai reguliariai. Pavyzdžiui, pusryčiai – 8 val. ryto, pietūs – 13 val., vakarienė – 20 val. Italijoje niekada nenusižengdavau, valgydavau tą pačią valandą, o dabar, kai Lietuvoje labai daug dirbu, tai kartais valgau, kada išeina, bet va, vakarienę – visada 20 val.*¹⁵² Iš to, kaip respondentė kalba apie šiuos pokyčius, galima daryti išvadą, kad šiuo metu jos tai nevargina – nekelia papildomų problemų. Luca de Angelis taip pat patvirtina, kad pasikeitė ne tik jo įpročiai, bet ir gyvenimo būdas. *Naujas gyvenimo etapas prasidėjo. Dėl laisvalaikio netgi viskas pasikeitė tik į gerą pusę. Aš laisvalaikiu bendrauju tik su moterimis. Aš esu lankstus. Pats pasirengiau naujam gyvenimui, bet buvo tokių ypatingų žmonių, kurie palengvino dar labiau viską.*¹⁵³ **Asmeninis domėjimasis naująja kultūra ir bandymas suprasti pagrindines šios kultūros normas, gilinimasis į socialinio gyvenimo aktualijas – svarbus postūmis sėkmingos adaptacijos link.** Christiana sako, kad savo pastangų irgi įdėjo nemažai – stengėsi kuo daugiau bendrauti lietuviškai, skaitė lietuvišką spaudą: *man patinka žurnalas „Veidas“. Politika, kultūra. Šitą žurnalą atradau universitete, kai mokiausi lietuvių kalbos, turėdavome daug skaityti iš jo. Tai nėra gandų žurnalas. Suprasti politinius dalykus man vis dar nėra lengva.*¹⁵⁴ Nepaisant pakankamai gero lietuvių kalbos mokėjimo, respondentei vis dar sunku suvokti politines aktualijas, tačiau ji aktyviai gilinasi ir stengiasi padaryti pažangą. Moteris švenčia lietuviškas šventes, tačiau nepamiršta ir itališkų, nes jai **svarbu būti ne tik lietuvių kultūros dalimi, bet ir išlaikyti savąją kultūrą gyvenant Lietuvoje: taip, aš italų kultūrą Lietuvoje stengiuosi išlaikyti. Valgau reguliariai: vakarienę 20 valandą, pietus – pirmą valandą. Stengiuosi išlaikyti virtuvės kultūrą, taip pat daug skaitau itališkai. Na, dar norėčiau pasakyti, kad italams valgis šventas dalykas. Lietuviai valgo dėl poreikio,**

---

¹⁵⁰ Interviu su Christiana

¹⁵¹ Interviu su Christiana

¹⁵² Interviu su Christiana

¹⁵³ Interviu su Luca de Angelis

¹⁵⁴ Interviu su Christiana

*Italijoje maistas taip pat poreikis, bet tai daugiau negu tai, tai – būdas komunikuoti su kitais.*¹⁵⁵ **Nuolatinis Lietuvos ir Italijos kultūrų lyginimas rodo, kad respondentė yra pakankamai gerai įsigilinsi į kultūrinius niuansus ir jaučiasi galinti vertinti, daryti apibendrinimus. Nors tai gana pavojinga dėl polinkio teigiamiau vertinti gimtąją kultūrą, tačiau įprastai respondentei pavyksta išvengti šališkumo.** Christiana ilsisi Italijos dėl palankesnių klimato sąlygų: *ilgiuosi – dėl saulės. Čia jos per mažai, emociškai kartais būna sunku.*¹⁵⁶ Respondentė, paprašyta išreikšti savo poziciją dėl Lietuvos ir Italijos kultūrų skirtumų, sako, kad jos labai skirtingos: *taip, labai skirtingos. Pagrindiniai skirtumai... Na, jie akivaizdūs. Skirtingai bendraujama – lietuviai gana uždari, bet tik tol, kol nepažįsta, kad pažintų reikia laiko. Daug reikėtų pasakoti. Iš tikrųjų, tai skiriasi ir maisto kultūra. Čia kur kas mažiau dėmesio skiriama maistui. Taip pat skirtinga tai, jog lietuviai anksti palieka namus, šeimas savo... O mes... Na, mes ilgiau būname namuose.*¹⁵⁷

Dėmesys maisto kultūrai, tėvų ir vaikų santykiai, draugų bendravimo stilius – pagrindiniai skirtumai, kuriuos mini Christiana, kalbėdama apie lietuvių ir italų kultūras Luca de Angelis sako negalintis tiksliai pasakyti, kuo skiriasi lietuvių ir italų kultūros. Jis kur kas labiau linkęs suprasti negu kritikuoti ar smerkti: *nėra tų didelių skirtumų. Reikia visada atsižvelgti į aplinkybes. Juk čia tiek metų buvo komunizmas. Ko galime norėti. Tradicijos lietuviškos ir itališkos panačios. Mentalitetas skiriasi tik dėl to, kad ant skirtingo pamato esame užaugę.*¹⁵⁸

Ir Christiana, ir Luca de Angelis Lietuvą vadina savo namais, tačiau tai nereiškia, kad jie yra apsisprendę čia praleisti visą savo gyvenimą. Kur kas labiau apsisprendęs likti Lietuvoje yra Luca de Angelis. Nors abiejų italų kultūrinės adaptacijos procesas Lietuvoje vyksta sklandžiai, tačiau jis yra pasibaigęs tik Lucai de Angelis, nes Christiana vis dar kelia sau klausimus, ar grįžti į tėvynę.

---

¹⁵⁵ Interviu su Christiana

¹⁵⁶ Interviu su Christiana

¹⁵⁷ Interviu su Christiana

¹⁵⁸ Interviu su Luca de Angelis

IŠVADOS

1. Kultūrinės adaptacijos tyrinėtojai išskiria šiuos kultūrinės adaptacijos tikimybę didinančius veiksnius:
  - 1) stiprus naujosios kultūrinės aplinkos atstovų palaikymas;
  - 2) aukštas individo psichologinis pasirengimas, ypač emocinis stabilumas;
  - 3) asmeninės savybės – optimizmas, ekstraversija, polinkis bendrauti ir atvirumas naujovėms;
  - 4) profesinė aplinka: galimybė dirbti.
2. Ne visiems migrantams minėtos savybės padeda sėkmingai adaptuotis naujoje kultūroje. Pasitaiko atvejų, kai itin aukštas socialines kompetencijas bei kitų pozityvių savybių turintys žmonės neįstengia adaptuotis, patiria stiprų kultūrinį šoką, kurio pasekmės pasireiškia psichologiniais ir psichiniais sutrikimais.
3. Nesėkmingos kultūrinės adaptacijos tikimybę didinantys veiksniai:
  - 1) didelis kultūrinis atstumas;
  - 2) silpni ryšiai su vietine bendruomene;
  - 3) žemas psichologinis pasirengimas, mažas emocinio ir socialinio intelekto koeficientas, neurotiškumas;
  - 4) vyresnis, ypač pensinis, amžius;
  - 5) nesugebėjimas susirasti darbo;
  - 6) žemas socialinio palaikymo lygis;
  - 7) priverstinė migracija,
  - 8) nemokėjimas priimančios kultūros kalbos.
4. Italų, gyvenančių Lietuvoje nuo 1 iki 4 metų, kultūrinės adaptacijos specifika: nė vienas iš respondentų nepatyrė itin stipraus kultūrinio šoko. Išskirti adaptacijos proceso stadijas neįmanoma. Respondentai Lietuvoje vis dar jaučiasi nesavarankiški, dauguma iš jų – savęs nerealizavę. Tik tie italai, kurie atvyko jau žinodami, kad turės darbą ir šiuo metu jį dirba, Lietuvoje jaučiasi visaverčiai – jie rečiau arba beveik niekada negalvoja apie grįžimą į Italiją, puikiai arba labai gerai moka lietuvių kalbą, stengiasi ją bendrauti su vietiniais gyventojais, juos domina lietuvių kultūra, jie yra išmokę pagrindines lietuvių kultūros normas, palaiko kur kas aktyvesnius ryšius su lietuviais negu su savo tautiečiais, gyvenančiais Lietuvoje. Pastebėtina, kad tie italai, kurie jaučiasi integravęsi Lietuvoje, neakcentuoja Lietuvos ir Italijos kultūrų skirtumų, anaiptol – išreiškia poziciją, kad šios dvi kultūros turi nemažai panašumų. Šių panašumų respondentai tiksliai neįvardija, tačiau juos jaučia. Tie, kurie akcentuoja kultūrinius skirtumus, mini

išlaikomą itin didelį atstumą bendraujant, silpnesnius šeimos narių ryšius. Daugiau kaip vienerius ir mažiau kaip ketverius metus Lietuvoje gyvenantys ir tyrime dalyvavę italai pasižymi vangesniu įsitraukimu į Lietuvos kultūrinį gyvenimą – tik kai kurie iš jų lankosi renginiuose, nė vienas iš jų nesimoko lietuvių kalbos, nors ne visi ją moka labai gerai. Italų kultūrinės adaptacijos procesą Lietuvoje labiausiai apsunkina socialinių garantijų trūkumas, nesugebėjimas savęs realizuoti, t.y. dirbti kvalifikuotą darbą pagal turimas kompetencijas, biurokratinės kliūtys, pavyzdžiui, ilgos dokumentacijos procedūros plėtojant savo verslą. Veiksniai, palengvinantys italų kultūrinės adaptacijos procesą, – intensyvus bendravimas su lietuviais, motyvuotas atvykimas į Lietuvą, kultūrinis pasirengimas gyventi Lietuvoje.

5. Italų, gyvenančių Lietuvoje nuo 4 iki 7 metų, kultūrinės adaptacijos specifika: respondentai į Lietuvą atvyko turėdami aiškų tikslą, jie yra itin suinteresuoti veikla, kuria užsiima Lietuvoje. Darbas arba kita veikla, pavyzdžiui, ilgametės studijos, yra bene stipriausias dalykas, kuris tyrime dalyvaujančius respondentus laiko Lietuvoje. Jei iškiltų grėsmė jų finansinei gerovei, t.y. jei respondentai netektų gerai apmokamo ir stabilaus darbo bei negalėtų patenkinti savo materialinių poreikių Lietuvoje, jie grįžtų atgal į tėvynę. Respondentai akcentuoja socialinių garantijų trūkumą, taip pat išreiškia susirūpinimą savo senatve Lietuvoje – baiminasi, kad nepavyks užsidirbti pensijos, užtikrinančios gyvenimą be finansinių rūpesčių. Pastebimas itin stipriai išreikštas pragmatiškumo jausmas Lietuvos atžvilgiu – čia gyvenama ne todėl, kad jaučiamas susižavėjimas šalies kultūra, bet dėl materialinės gerovės – galimybės gerai uždirbti ar gauti gerą išsilavinimą. Respondentai yra įsitraukę į Lietuvos kultūrinį, socialinį gyvenimą, juos domina ekonominė situacija – ji analizuojama, išreiškiamas gana kritiškas požiūris į politikų veiksmus, jų abejingumą socialinėms problemoms. Išgyventi krizinius momentus adaptacijos procese respondentams labiausiai padeda artimieji, dažniausiai – žmona arba mergina. Nepaisant stipraus moralinio palaikymo, kai kurie respondentai vis dar išgyvena neigiamas būsenas – jaučia nepasitenkinimą savo gyvenimu Lietuvoje, gailisi, kad čia atvyko. Tokios jausenos trunka neilgai, jos nesutrikdo įprastinio respondentų gyvenimo. Italai, praleidę Lietuvoje daugiau kaip trejus metus, šią šalį laiko tikraisiais savo namais, o grįžę į Italiją ilgesniam laikui, jaučia vidinį diskomfortą ir stengiasi pernelyg ilgai ten neužsibūti. Respondentai negaili kritikos Lietuvos atžvilgiu, tačiau kiekvienas iš jų čia išvelgia kur kas daugiau pozityvių dalykų negu negatyvių. Akcentuojami pozityvūs lietuvių būdo bruožai – punktualumas, tikslumas, patikimumas, kurie padėjo ne tik adaptacijos proceso pradžioje, bet ir dabar – organizuojant kasdieninį gyvenimą bei darbą. Italų kultūrinės adaptacijos procesą Lietuvoje labiausiai apsunkina dirbančiajam nepalanki mokesčių sistema, socialinių garantijų trūkumas, nesaikingas lietuvių alkoholio vartojimas, neigiami lietuvių būdo bruožai – įtarumas, pavydas, nepasitikėjimas, išlaikomas pernelyg didelis atstumas bendraujant. Veiksniai, palengvinantys italų

kultūrinės adaptacijos procesą, – asmeninis noras gyventi Lietuvoje, nepakitęs pirminis teigiamas įspūdis apie Lietuvą, lietuvių moterų ir merginų draugija, aktyvus įsitraukimas į visuomenines veiklas – dalyvavimas kultūrinuose renginiuose, švenčių organizavimas ir šventimas su lietuviais, lietuvių psichologinė pagalba.

6. Italų, gyvenančių Lietuvoje nuo 7 iki 18 metų, kultūrinės adaptacijos specifika: respondentų kultūrinę adaptaciją labiausiai pelengvino aktyvus įsitraukimas į visuomenines veiklas – kultūrinių renginių lankymas, bendravimas ne tik su vietiniais gyventojais, bet ir su tautiečiais, asmeninis suinteresuotumas išmokyti lietuvių kalbą. Nepasiant to, kad respondentai savo gyvenimo Lietuvoje pradžioje, aktyviai bendravo su kitais šioje šalyje gyvenančiais italais, šiuo metu šie ryšiai palaikomi nedažnai arba išvis stengiamasi jų nepalaikyti, išskyrus tuos atvejus, tai respondentai neturi kito pasirinkimo – dirba kartu su kitais italais. Lietuvių svetingumas italams padėjo įveikti adaptacijos kliūtis, tačiau pabrėžiama, kad toks bendravimo būdas dažniausiai reiškesi tuomet, kai respondentai prašydavo pagalbos patys. Taip pat pabrėžiamas didesnis lietuvių draugingumas užsieniečiams negu savo tautiečiams. Italai, gyvenantys Lietuvoje daugiau kaip šešerius metus, laikosi nuomonės, kad maisto ir vandens kokybė Lietuvoje prastesnė negu jų šalyje. Ilgai Lietuvoje gyvenantys italai daug kalba apie neigiamą lietuvių elgesį, apsunkinantį jų kasdienybę, pavyzdžiui, neatidumą savo aplinkos žmonėms ir daiktams, pernelyg išreikštą materialinį suinteresuotumą ir asmeninės naudos siekimą. Vis dėlto respondentai tolerantiškai žiūri į gyvenimo Lietuvoje momentus ir dažniausiai randa jiems bendrą paaiškinimą – akcentuoja, kad neigiamą įtaką lietuvių charakteriui padarė sovietinė santvarka.

7. Magistro darbe analizuoti atvejai rodo, kad Lietuvoje gyvenantys italai nesusidūrė su didelėmis adaptacijos kliūtimis, dauguma iš jų Lietuvoje susikūrė namus ir tikėtina, kad pasiliks gyventi iki mirties. Italai, gyvenantys Lietuvoje nuo 4 iki 7 metų, yra pati nestabiliausia migrantų grupė – jie pasirengę išvykti tuomet, kai pasitaikys finansiškai palanki proga jų gimtojoje šalyje arba kurioje nors kitoje ES valstybėje. Visų trijų darbe aptartų grupių kultūrinės adaptacijos specifika panaši, todėl neįmanoma tiksliai nustatyti, kurios grupės adaptacija Lietuvoje buvo sėkmingiausia.

The cultural adaptation of italians in Lithuania (summary)

The theme of the study – The Cultural Adaptation of Italians in Lithuania. The object of the study: cultural adaptation of italians. The study tasks are: 1) to discuss the adaptation process, 2) to discuss the concept of the cultural shock, 3) to analyze the factors that determine the successes and failures of the cultural adaptation; 4) to introduce the main features of italian and lithuanian cultures; 5) to interview 13 italians in order to reveal the particularity of the cultural adaptation of italians. The method of the study - analytical, interpretive. The theme of the study is innovative in Lithuania – there are no studies in which is analysed the process of the cultural adaptation of Italians in Lithuania.

The research of the study revealed that the process of cultural adaptation of Italians in Lithuania is smooth. Italians residing in Lithuania from 1 to 4 years did not suffer cultural shock. Respondents still feel not independent, the majority of them still did not achieve the purpose that they have had before arriving in Lithuania. Only the Italians who arrived already knowing that they will work in Lithuania – now feel the security and think that they reached the goal of the stay in our country. They almost never think of the return to Italy. The Italians are interested in Lithuanian culture, they are able to speak Lithuanian, try to communicate with Lithuanians in Lithuanian.

Italians, living in Lithuania from 4 to 7 years, came in Lithuania with the clear purpose, they are interested in activities carried out in Lithuania. Work or study are the strongest things that keeps respondents in Lithuania. They are anxious about well-being in Lithuania. This group is unstable because they think all the time about returning back in Italy. They can stay steadily only if they have good financial conditions.

Italians, living in Lithuania from 7 to 18 years, adapted in Lithuania comprehensively. They are active members of the community of Lithuanians – visit cultural events, interect with Lithuanians. They are not interested in communicative process with Italians; also don't go in Italy very often. They feel Lithuanians more than Italians.

To sum up, the most successful group in adaptation process is Italians living more than 6 years. They have families, good income, the Lithuanian languages skills are in a high level.

Bibliografinių nuorodų sąrašas

1. BERRY, J. W.; ir POORTINGA Y. H.; ir SEGALL M. H.; ir DASEN P. R. *Cross Cultural Psychology*. Cambridge: Cambridge university press, 2002. 588 p. ISBN 0-521-64617-0.
2. ČIUBRINSKAS, V. *Socialinės ir kultūrinės antropologijos teorijos*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2007. 271 p. ISBN 978-9955-12-283-8.
3. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000. 967 p. ISBN 9986-668-98-0.
4. FURNHAM, A.; ir BOCHNER S. *Culture Shock: Psychological Reactions to unfamiliar environments*. London and New York: Routledge, 1986. 300 p. ISBN 978-0415045230.
5. GIOSEFFI, C. *Prieš jus Italija: vadovas italų verslui, papročiams ir elgesio taisyklėms pažinti*. Kaunas: Šviesa, 2000. 112 p. ISBN 5-430-03079-1.
6. GRIGAS, R. *Šiuolaikinio lietuvių nacionalinio būdo bruožai. Nerimą keliančios trajektorijos*. [interaktyvus]. [Vilnius]: maleidykla.lt, 2002, [žiūrėta 2010 kovo 29 d.] Prieiga per internetą: <<http://images.katalogas.lt/maleidykla/fil31/F-22.pdf>>.
7. HARRIS, M. *Kultūrinė antropologija*. Kaunas: Tvermė, 1998. 337 p. ISBN 9986-476-16-X.
8. HOWARD, C. M. *Contemporary cultural anthropology*. JAV: University of British Columbia, 1989. 459 p. ISBN 0-673-39909-5.
9. JANDT, E. F. *Intercultural communication: an introduction*. Kalifornija: Thousand Oaks, 1995. 433 p. ISBN 0-8039-7065-X.
10. JUODRAITIS A. *Asmenybės adaptacija: kintamųjų sąveika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2004. 166 p. ISBN 9986-38-474-5.
11. KALERVO, O. *Culture Shock*. [interaktyvus]. [Rio de Janeiro]: Smcm.edu, 1954, [žiūrėta 2010 vasario 22 d.] Prieiga per Internetą: <<http://www.smcm.edu/Academics/internationaleled/Pdf/cultureshockarticle.pdf>>.
12. KASATKINA N. *Etniniai procesai šiuolaikinės Lietuvos visuomenėje*. In *Tautinės mažumos demokratinėje valstybėje*. Vilnius: Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie LR Vyriausybės, 2000. p. 50-65. ISBN 9986-402-33-6.
13. KAVOLIS, V. *Kultūros dirbtuvė*. Vilnius: Baltos lankos, 1996. 255 p. ISBN 9986-813-16-6.
14. KUZMIENĖ, V. *Sėkminga adaptacija migracijoje* [interaktyvus]. [Vilnius]: Psyvirtual.lt, 2008 [žiūrėta 2010 vasario 20 d.].

Prieiga per Internetą: <<http://www.psyvirtual.lt/straipsniai/adaptacija.html>>.

15. LEWIS, R. D. *Kultūrų sandūra*. Vilnius: Alma Littera, 2002. 431 p. ISBN 1-85788-087-0.
16. MYERS, D. G. *Socialinė psichologija*. Vilnius: Poligrafija ir informatika, 2008. 808 p. ISBN 978-9986-850-60-1
17. PRUSKUS, V. *Kultūros šoko fenomenas ir jo įveikimo galimybės* [interaktyvus]. [Vilnius]: VGTU žurnalas „Gedimino universitetas“, 2002 [žiūrėta 2010 vasario 22 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.vgtu.lt/vgtu/lt/zurnalas_gedimino_universitetas/10406.10367.1&print?view=1&category=91&id=453>
18. *Socialinė ekonomika: vietos bendruomenės poreikiai ir galimybės*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2004. p. 139. Parengė D. K. Kuzmickaitė, D. Dvarionis. ISBN 9955-12-026-6.
19. ŠAKNIENĖ-PAUKŠTYTĖ, R., SAVONIAKAITĖ, V., ŠAKNYS, Ž., ŠIDIŠKIENĖ, I. *Lietuvos kultūra: Aukštaitijos papročiai*. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2007. 215 p. ISBN 978-9986-780-96-0.
20. ŠUTINIENĖ, I. *Socialinė atmintis ir šiuolaikinė lietuvių tautinė tapatybė*. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2008. In: Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos, Nr. 8 (17), p. 31–55.
21. TRINKŪNIENĖ, I. *Etninės kultūros išlikimo strategija šiuolaikinėse bendruomenėse: nuo tradicijos link interpretacijos*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2007. In: Filosofija. Sociologija, Nr. 4, p. 12–22.
22. WILLS, T. A. *Help-seeking as a coping mechanism*. In *Coping with negative life events: Clinical and social psychological perspectives*. NY: Plenum Press, 1987. p. 420.

Priedai

I priedas. Klausimyno pavyzdys

1. Kiek laiko esate Lietuvoje?
2. Ar mokate lietuvių kalbą?
3. Kokia kalba bendraujate su lietuviais?
4. Kaip dažnai su jais susitinkate?
5. Ar palaikote ryšius su italų bendruomene Lietuvoje? Kaip dažnai susitinkate?
6. Kas paskatino atvykti gyventi į Lietuvą?
7. Kokia atrodė Lietuva, kai atvykote? Ar dabar tas pirminis įspūdis yra pakitęs?
Jei taip, tai kaip.
8. Ar ilgitės Italijos?
9. Kaip dažnai grįžtate į savo šalį?
10. Ar pagalvojate, kad jau metas grįžti į Italiją visam laikui?
11. Ar galvojate, kad Lietuvoje galėtumėte gyventi visą gyvenimą?
12. Kas buvo sunkiausia Lietuvoje, kai atvykote, ir kas sunkiausia dabar?
13. Kas labiausiai nepatinka Lietuvoje (įstatymai, politinė situacija, žmonių bendravimas)?
14. Ar prieš atvykdamas (-a) ką nors žinojote apie Lietuvą (papročius, tradicijas, istoriją, klimata)?
15. Ar švenčiate itališkas šventes?
16. Ar švenčiate lietuviškas šventes?
17. Kokią televiziją žiūrite? Kokius laikraščius ir žurnalus skaitote?
18. Kas lietuvių kultūroje jums yra artima? Ko labiausiai nemėgstate? Kas labiausiai stebina? Ko nesuvokiate?
19. Ar lietuviai svetingai priėmė į savo bendruomenę?
20. Ar atvykęs (-usi) bendravote su italais, gyvenančiais Italijoje. Kaip dažnai?
21. Ar lūkesčiai, susiję su tuo, ką tikėjotės rasti atvykęs (-usi) į Lietuvą, pasiteisino?
22. Ar atvykęs (-usi) į Lietuvą jautėte nerimą, įtampą, praradimo ir netekties jausmą?

23. Ar jautėtės išitraukęs (-usi) į socialinį ir kultūrinį gyvenimą?
24. Ar aiškiai suvokėte, ko iš jūsų tikisi naujosios kultūros atstovai ir ar pats (-i) suvokėte savo vaidmenį naujojoje kultūroje?
25. Ar sunku buvo organizuoti savo kasdieninį gyvenimą? Ar sukeldavo sunkumų apsilankymai tam tikrose institucijose?
26. Ar manėte, kad maistas, vandens kokybė Lietuvoje prastesnė nei jūsų šalyje?
27. Ar atvykęs (-usi) į naująją kultūrą dažniau nei įprastai plovėtės rankas?
28. Kaip jautėtės iš pat pradžių, tik atvykęs (-usi) į Lietuvą? Kaip Jūsų jausenos kito?
29. Kas jums palengvino kultūrinę adaptaciją?
30. Ar jautėtės pats (-i) atsakingas (-a) už savo adaptacijos Lietuvoje sėkmę, ar laukėte pagalbos iš kitų?
31. Koks Jūsų išsilavinimas?
32. Kaip greitai pradėjote dirbti atvykęs (-usi) į Lietuvą?
33. Ar atvykote vienas (-a) ar su kitais jums pažįstamais žmonėmis?
34. Ar prieš atvykdamas (-a) turėjote pažįstamų Lietuvoje?
35. Kaip greitai susiradote draugų lietuvių?
36. Ar Jums įdomi Lietuvos kultūra?
37. Kiek metų Jums buvo, kai atvykote į Lietuvą?
38. Ar Lietuvos ir Italijos kultūros labai skiriasi? Kuo?